

Bračna ljubav

Đaković, Ana

Master's thesis / Diplomski rad

2018

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **Josip Juraj Strossmayer University of Osijek, Catholic Faculty of Theology / Sveučilište Josipa Jurja Strossmayera u Osijeku, Katolički bogoslovni fakultet u Đakovu**

Permanent link / Trajna poveznica: <https://um.nsk.hr/um:nbn:hr:120:010090>

Rights / Prava: [In copyright](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2021-02-25**

Repository / Repozitorij:

[Repository of the Catholic Faculty of Theology](#)

**SVEUČILIŠTE JOSIPA JURJA STROSSMAYERAU OSIJEKU
KATOLIČKI BOGOSLOVNI FAKULTET U ĐAKOVU**

BRAČNA LJUBAV

Diplomski rad

Mentor:

Izv. prof. dr. sc. Vladimir Dugalić

Student:

Ana Đaković

Đakovo, 2018.

Sažetak

Stvaranjem ljudskog para i blagoslovom njihovog sjedinjenja događa se prvi božanski zahvat koji ima vrijednost za čitavo čovječanstvo. Bračna zajednica je jedan od oblika gdje čovjek može živjeti božanski dar ljubavi. Do II. vatikanskog sabora postojale su dvije svrhe braka, to su rađanje i odgajanje djece te međusobno pomaganje i lijek protiv požude koje Sabor redefinira, a bračna ljubav dobiva svoj legitimitet i postaje temeljem braka. Bračni čin postaje izričaj sjedinjenja iz ljubavi i otvorenosti rađanju. Sabor se tako vraća biblijskim temeljima koji nam na jednostavan način progovaraju o mističnosti intimnog sjedinjenja muškarca i žene. Povezivanje muškarca i žene odgovara njihovom naravnom pozivu, a polazimo od dimenzije spolnosti i tjelesnosti, upućenosti muškarca i žene jednoga prema drugomu, dinamike ljubavi, društvenih karakteristika ljubavi te na koncu i same psihologije prijateljstva. Isus Krist je svojim blagoslovom obasuo pravu bračnu ljubav koja je uzeta u božansku i sazdana je kao slika sjedinjenja Krista s Crkvom. Rad stoga nastoji približiti otajstvenost bračne ljubavi istaknuvši njezine bitne elemente svetosti, sakramentalnosti i trojstvenosti. Čovjek svoju spolnost mora živjeti odgovorno i biti sretan u odnosu uzajamnog darivanja i primanja da bi ostao vjeran u ljubavi. Pozvani smo na ljubav jer ona je temeljni zakon života.

Ključne riječi: *bračna ljubav, spolnost, tjelesnost, svetost, sakramentalnost, trojstvenost, nerazrješivost, duhovnost, dijalog, čistoća, vjernost*

Summary

Theology of marital love

By creating the human couple and blessing their union, the first divine intervention occurred, with significance for all mankind. Marital union is one of the ways in which a person can live the divine gift of love. Up until The Second Vatican Council there were two purposes of marriage – procreation and upbringing, as well as mutual aid and a cure for lust, which the Council had redefined, in a way that marital love was given its legitimacy and became the foundation of marriage. The conjugal act becomes an expression of the union of love and openness to procreation. In this way, the Council had returned to the biblical basis that, in a simple way, speak of the mystical behind the intimate union between a man and a woman. The union between a man and a woman corresponds with their natural vocation, taking into account the dimensions of sexuality and corporeality, their relation to each other, the dynamics of love, the social characteristics of love and, finally, the psychology of friendship. Jesus Christ poured His blessing on the true marital love by which it became divine and was created as an image of the union between Christ and the Church. This paper seeks to approximate the mystery of marital love by highlighting its core elements of holiness, sacramentality and trinity. Every human needs to act responsibly when it comes to his sexuality, and feel blessed in the relation of mutual giving and receiving in order to remain faithful in love. We are called to love for love is the fundamental principle of life.

Key words: marital love, sexuality, corporeality, holiness, sacramentality, trinity, indissolubility, spirituality, dialog, purity, fidelity

UVOD

Govor o naravi i svrhama ženidbe možemo pronaći u mnogim dokumentima crkvenog Učiteljstva. *Codex iuris canonici* (1917.), sažimajući višestoljetnu crkvenu tradiciju, naglasio je kako je prvotna svrha ženidbe rađanje i odgoj djece, a drugotna uzajamna pomoć i lijek protiv požude.¹ Ove svrhe konkretiziraju samu narav ženidbe. Stvarnost ženidbe je, prije svega, objektivna institucija koja postoji neovisno o bračnoj ljubavi. Na tom tragu je i enciklika *Casti connubi* (1930.) pape Pija XI. koja, u apologetskom tonu, nastoji obraniti kršćansko shvaćanje i praksu ženidbe od zablude i zloupotreba ondašnjeg vremena. Međutim, osuđujući slobodnu ljubav i druge zloporabe ženidbe, papa ipak naglašava značenje bračne ljubavi, ali vrlo stidljivo i daleko od toga da bi ženidba bila utemeljena na bračnoj ljubavi. Naime, ona se samo smatra potrebnom za ostvarenje i provođenje svrha i naravi bračne ustanove.² I govori pape Pija XII. izrečeni su u apologetskom tonu enciklike *Casti conubi* te bračna ljubav, unatoč što zadobiva određeno mjesto u teološkom promišljanju, još uvijek je daleko od značajnijeg teološkog vrednovanja.

Tek radovi H. Domsa donose značajniju promjenu u teološkom vrednovanju bračne ljubavi. U svojoj knjizi *Zweck und Sinn der Ehe* (Breslau, 1935. god.) govori kako ženidba nije u prvom redu društvena ustanova, nego međusobni susret među osobama. Pojam Zweck (svrhovitost) je potrebno tumačiti da bi se uskladio sa Sinn (smislom). Pravi smisao ženidbe u ljubavi i bračnom sjedinjenju teži prema osobnom i međusobnom usavršavanju supruge. Važan element te dinamične težnje bračne ljubavi je težnja prema djeci. Ženidba kao *zajednica* ima prednost pred ženidbom kao *ustanovom*, što se protivilo naučavanju enciklike *Casti connubi*.³ Međutim, ove postavke zadobile su značajno mjesto na II. vatikanskom saboru koji donosi promjenu u

¹Usp. *Codex iuris canonici*, 1917., Glas koncila, Zagreb, 2007., kan. 1013: *Prvotna je svrha ženidbe rađanje i odgajanje djece; drugotna međusobno pomaganje i lijek protiv požude*

²Sv. Otac Pio XI. u svom izlaganju dobra kršćanskog braka slijedi razdiobu sv. Augustina (rađanje djece, bračna vjernost, nerazrješivost bračne veze), a o bračnoj ljubavi govori *da nije osnovana samo na tjelesnoj sklonosti koja brzo prolazi, niti samo u laskavim riječima. Ona je postavljena i na dubokom čuvstvanju duše i zasvjedočena vanjskim činom – ako je naime istina da mora pokazati djelo, tko hoće dokazati ljubav. A ovo djelo obuhvaća u domaćem društvu ne samo međusobno pomaganje, nego treba da se proteže i na to, šta više, da u prvom redu ide za tim, kako bi se supružnici međusobno pomagali u dnevnom nastojanju oko punijeg stvaranja i usavršavanja nutrašnjeg čovjeka; tako će oni uzajamnim i zajedničkim obavljanjem životnih zadataka iz dana u dan sve većma napredovati u vrlinama, a naročito rasti u pravoj ljubavi prema Bogu i bližnjima, na kojoj konačno visi sav Zakon i Proroci.*“, vidi: ŽIVKOVIĆ, A., *Enciklike pape Pija XI.*, Zagreb, 1931., str. 6.

³GLOMBIK, K., *Jednosc dwojga. Prekursorski charakter personalistycznego rozumienia makżenstwa w utjecio Herberta Domsa (1890.- 1977.)*, Opole, 2007.

vrednovanju bračne ljubavi. U pastoralnoj konstituciji *Gaudium et spes*, Sabor više ne govori o prvotnoj i drugotnoj svrsi braka, nego ističe da je bračna ljubav temelj braka.

Rad smo stoga podijelili na tri dijela. U prvom dijelu rada, nastojat ćemo prikazati na koji način Biblija govori o bračnoj ljubavi te kakvo je starozavjetno, a kakvo pak novozavjetno poimanje braka i bračne ljubavi. Drugi dio rada obrađuje naravno utemeljenje bračne ljubavi polazeći od dimenzije spolnosti i tjelesnost, upućenosti muškarca i žene jednoga prema drugomu, dinamike ljubavi, društvenih karakteristika ljubavi te psihologije prijateljstva jer povezivanje muškarca i žene te njihovo sjedinjenje u brak potaknuto je naravnim sklonošću. Nakon toga, u trećem dijelu rada, pokušat ćemo približiti otajstvenost bračne ljubavi te uputiti na njezine elemente svetosti, sakramentalnosti, trojstvenosti i duhovnosti bračne ljubavi. Brak nije ljudska ustanova i uredba, nego božanska jer ga je Krist Gospodin zakonima utvrdio, osigurao i uzdigao. Od Boga tvorca dolazi vječna i nerazrješiva veza ženidbe i njezino jedinstvo i čvrstoća. Isus Krist je svojim blagoslovom obasuo pravu bračnu ljubav koja je uzeta u božansku. Ta ljubav je potekla iz božanske ljubavi i sazdana je kao slika sjedinjenja Krista s Crkvom. U svjetlu rečenoga, pri kraju rada, želimo istaknuti i važnost kreposti čistoće i kreposti vjernosti. Čovjek svoju spolnost mora živjeti odgovorno kao i sve druge aktivnosti te da bi bio vjeran u braku mora najprije biti vjeran samome sebi, a tek onda drugome. Ako istinski postoji ljubav, onda čovjek ljubi cijelim svojim bićem, sretan je u tom odnosu uzajamnog darivanja i primanja te ostaje vjeran ljubavi.

1. BIBLIJSKI GOVOR O BRAČNOJ LJUBAVI

Bračna ljubav u Bibliji izražena je slikom *jedno tijelo* jer u izvornom smislu *jedno tijelo* znači *jedno pleme* koje se oblikuje na temelju novog veza, a ujedinjuje ženu i muškarca u *krvni savez*. Bračnom ljubavlju se objavljuje savezništvo između Boga i njegova naroda te je slika stvarnog jedinstva ljubavi između muža i žene.⁴ Čest govor koji možemo uočiti u Bibliji je govor o intimnom sjedinjenju muškarca i žene u braku. Isus vraćajući braku prvobitno dostojanstvo poziva se na tekst Knjige Postanka i ističe nerazrješivost braka (*Mt 19,4-7; Mk 10,6-9*). Sv. Pavao vjernicima stavlja na srce istu misao (*1 Kor 6,16; Ef 5, 22-23*) jer to čudesno sjedinjenje ima svoju mističnost. U Starom zavjetu, počevši od Hošee, ženidba je simbol saveza i jedinstva između Jahve i Izraela, a u Novome zavjetu osobito se naglašava kristološki i ekleziološki značaj braka i bračne ljubavi. Naime, crkveni oci i mistici često su se služili idejom braka da predstave one najdublje odnose čovjeka s Bogom.⁵

1.1. Muško i žensko stvori ih (Post 1, 27b)

Stari zavjet je dragocjen izvor za proučavanje bračne problematike, a najvažnije što je kršćanstvo od Izraela primilo životopisni je način prikazivanja naravnih vrednota koje se odnose na brak. Brak i vrjednote koje proizlaze iz Starog zavjeta imaju posebno značenje u kontekstu cjelokupne povijesti spasenja. Starozavjetna mudrost se očituje u tome što s lakoćom ulazi u neposredan kontakt s naravnim datostima bračne tematike u kojoj je istodobno prisutna i njezina nadnaravna dimenzija.⁶ Brak u svojoj izvornosti nije plod društvene evolucije, niti je nastao na temelju društvenih ugovora. Iako zaručnici prema slobodnoj volji oblikuju bračnu zajednicu uzajamnim darivanjem i pristankom da žive zajedno oni nisu izvorni stvaratelji braka. Brak svoje izvorište ima u Bogu i njegovoj zamisli koju je očitovao u stvaranju naših praroditelja. Starozavjetni tekstovi koji govore o odnosima između muškarca i žene imaju dugi evolutivni proces. Seksualnost je bila izdvojena iz čisto religioznog tretiranja te je svedena na čisto naravne i ljudske okvire. Bračni život starog Bliskog istoka nije se razlikovao od onog u Izraelu, tj Kanaanu, ali bitna razlika je nastala kada je brak u Izraelu zadobio posebno značenje koje je proizašlo iz kulta prema Jahvi. Knjiga Postanka prikazuje kompletnu

⁴Usp. ANTUNOVIĆ, I., *Sakrament ženidbe*, Verbum, Zagreb, 2009., str. 53.-54.

⁵Usp. VALKOVIĆ, M., Brak, spolnost i rađanje u naumu stvaranja, u: *Doprinosi koncilskoj moralnoj teologiji*, prir. Baloban, S., KS, Zagreb, 2009., str. 114.-115.

⁶Usp. ANTUNOVIĆ, I., *Sakrament ženidbe*, str. 11.

demitologizaciju braka. Među Božjim izabranim narodom plodnost se smatrala misterioznim darom. U Izraelu plodnost nije ovisila o božanstvima i magijskim obredima koji su se iskazivali njima u čast nego o milosrdnoj Jahvinoj dobroti. Izraelova vjera u Boga koji je mogao podariti plodnost i ženama koje su bile sterilne oblikovala je potpuno novo iskustvo o poimanju braka. Brak, seksualnost i plodnost u Izraelu spadaju u sferu zemaljskih i naravnih darova koje daje svemogući Jahve.⁷ Izveštaj iz Knjige Postanka o stvaranju se odnosi na stvaranje muškarca i žene u perspektivi braka. Brak je Božje djelo te se time suprotstavlja njegovom iskrivljenom shvaćanju kakvo je vladalo kod starih istočnih naroda koji su izobličili ispravno shvaćanje braka u Izraelu. Brak i seksualnost nije trebalo izdizati na razinu misticizma zato što su bili prožeti smislom i značenjem kojeg im je sam Bog dao te su samim time bili dobri, sveti i blagoslovljeni.⁸

Teologija stvaranja poznaje dvije predaje, a to su jahvistička (*Post 2, starija*) i svećenička (*Post 1, mlađa*). Jahvistička predaja nam svjedoči da je Bog stvorio *čovjeka i ženu*. Prva predaja nam naglašava jedinstvo (sjedinenje) čovjeka i žene u ljubavi. Druga predaja nam svjedoči da je Bog stvorio *muško i žensko* što označuje razliku spolova, *na svoju sliku i priliku*. Bog je htio spolnost te je on sam prvi ljudski par združio u ženidbu i bio je nazočan *prvotnom sakramentu ženidbe*. Starija predaja naglašava sjedinjenje ljudskog para kao supruga ljubavi, a mlađa naglašava plodnost bračnog para. Time nam je objavljeno da izvan zakonitog braka nema upotrebe seksualnosti i da bračni čin ne označuje samo specifičnost bračne ljubavi nego označuje neraskidivu vezu između smisla sjedinjenje i smisla rađanja.⁹

U tom smislu poziv za bračnu roditeljsku plodnu ljubav objavljeno je već u prvom poglavlju Knjige Postanka ili u *svećeničkoj* predaji koje datira iz babilonskog sužanjstva. Svećenici podižu nadu skršenom narodu te je zato u toj predaji *čovjek* u središtu Božje brige. Svećenički opis Božjeg stvaranja visoko je teološki: *Načinimo čovjeka na svoju sliku i priliku* (sebi slična)... (*Post 1,26*) *Načinimo* (bara), *čovjeka* (Adam) znači sav ljudski rod i svaki pojedini čovjek. Čovjek je stvoren na sliku da postane prilika Božja da kao što Bog upravlja svemira svojom stvarateljskom i providonosnom brigom tako čovjek treba *da bude gospodar...svoj zemlji* (*Post 1,26*). U osobnom smislu čovjek je slika Božja u kvaliteti koju iznad svih stvorenja ima sam on:

⁷Usp. ANTUNOVIĆ, I., *Sakrament ženidbe*, str. 14.-17.

⁸Usp. *Isto*, str. 20.-21.

⁹Usp. FUČEK I., *Moralno - duhovni život, Predbračna ljubav, Bračna ljubav*, Split, 2005., str. 31.

jedino čovjek može biti i jest Bogu *ti*; s drugim zemaljskim bićima Bog ne može ući u osobni dijalog.

Na svoju sliku stvori Bog čovjeka, na sliku Božju on ga stvori, muško i žensko stvori ih (Post 1,27).

Odmah se uočava da je naglasak ovdje stavljen na spolnu razliku te naglasak nije više na psihološko – društvenom aspektu (*iš* – čovjek i *iššah* –žena).¹⁰

Na toj se bipolarnosti temelje savršena jednakost i identičnost muškog i ženskog bića u dostojanstvu njihove osobe. Čovjek – adam kao „muško i žensko“ odgovara Božjem projektu: Bog hoće takva čovjeka. Ljudski par je, prema tome, kompletan čovjek u zajedništvu i recipročnosti, u jedinstvu na osnovi spolnih razlika.¹¹

Kruna Božjeg stvaranja jest čovjek u dvostrukoj pojavnosti kao muškarac i žena. Samo se za čovjeka kaže da je slika Božja i samo on stoji u neposrednom odnosu s Bogom. Čovjek je odnosno biće koje stvara odnos s Bogom, s drugim ljudima i sa svijetom koji ga okružuje. Čovjek se rađa u zajednici da se do svoje pune zrelosti oblikuje u njoj, a početak svake zajednice nalazi se u obitelji. Budući da su muž i žena stvoreni na jedinstvenim Božjim činom, oni su jednakog dostojanstva, a razlika u spolovima jest u službi njihova poslanja da napuče svijet i njime vladaju.¹²

Bog osobno prvi ljudski par spaja u ženidbu jer je čovjeku dao moć da rađa nova bića na *svoju sliku*. Čovjek ne rađa nova ljudska bića sam bez Boga. Roditelji daju mušku i žensku stanicu kao materijalni supstrat, a Bog kako smo već istaknuli stvara besmrtnu dušu tom novom biću. Biblijski tekst, dakle jasno postavlja temelje bračne ljubavi u sjedinjenju i u plodnosti, a narav spolne ljubavi supružnika zahtjeva neraskidivu vezu između dvojakog smisla ljubavi: *smisla sjedinjenja* i *smisla rađanja*.¹³

Važnost bračne ljubavi ogleda se i u opisu stvaranja žene. Prije samog čina stvaranja žene Bog spušta na Adama tvrd san koji čovjeka lišava svijesti o onome što se događa. Čovjekov gubitak svijesti o samome sebi i o stvarnosti, koji omogućava Bogu da od jednoga učini dvoje, sadrži značajnu antropološku poruku. Čovjek ne samo da nije svjestan svojega stvaranja, nego nije svjestan ni stvaranja drugoga, koji će za njega

¹⁰Usp. FUČEK, I., *Obnova braka i obitelji prema učenju Humanae vitae 30 godina nakon (1968.- 1998.)*, Zagreb, 1998., str. 53.-55.

¹¹*Isto*, str. 55.

¹²Usp. ANTUNOVIĆ, I., *Sakrament ženidbe*, str. 22.-23.

¹³Usp. FUČEK I., *Obnova braka i obitelji*, str. 55.-56.

ostati trajan misterij.¹⁴ U licu drugoga koji stoji ispred njega čovjek je pozvan vidjeti svoje osobno lice na kojem su utisnute crte prolaznosti, ali i crte transcendencije, smrti te božanskog života. U prihvaćanju istine o samome sebi i o drugome ostavit će oca i majku, čije je *meso i kost* u punom i pravom smislu riječi kako bi u sjedinjenju s drugim mogao postati jedno tijelo.¹⁵

Stvorivši čovjeka Bog zasebnim činom stvara ženu radi bračne ljubavi. Bog stvara ženu iz Adamovog rebra, ali to ne znači doslovno iz Adamovog rebra, nego iz njegovog života. Nijedno stvorenje ne može osloboditi čovjeka od osamljenosti niti mu može biti adekvatna pomoć nego samo ono biće koje njemu jednako po naravi. Ovim božanskim činom stvaranje žene pisac želi istaknuti činjenicu da je Bog tvorac braka.¹⁶ Bog poput lončara, oblikuje čovjeka od praha zemaljskog i tu otkrivamo jednu od temeljnih karakteristika čovjekovog bića, a to je stvorenost. Unatoč životu u Edenskom vrtu, u kojem ga je Bog postavio da ga obrađuje i čuva i u kojem je imao sve potrebno za život, čovjek se nije mogao ostvariti u svojoj punini. Sam Bog uočava da nije dobro da čovjek bude sam i zbog toga Bog odlučuje načiniti čovjeku *pomoć kao što je on (2,18)*.¹⁷

Potrebno je naglasiti kako se ne radi samo o fizičkoj pomoći u osiguranju nasljedstva, nego o pomoći u puno širem i dubljem smislu riječi. Bog stvara čovjeku nekoga tko će biti ispred njega s kim će ostvariti dijalog i osoban odnos te u čijem će licu vidjeti i spoznati svoje vlastito lice. Bog stvara čovjeku za pomoć onoga koji na njegovu riječ odgovara riječju, tj. s kim je mogao uspostaviti komunikaciju što mu je dosad bilo nemoguće jer da bi jedno drugomu bilo pomoć nije dovoljno biti stvoren na isti način, potrebna je riječ! Bog stvara ženu koja će biti ispred čovjeka i s kojom će moći stupiti u dijalog te ga na taj način izbaviti iz tragične situacije smrti u kojoj se još uvijek nalazio.¹⁸ Pomoć u hebrejskom znači *biće na njegovoj razini*, koje će mu *stati sučelice*, kao *ja* prema *ti*. Tu se krije prvi detalj zajedništva. Jahve od čovjekova rebra (simbol, misterij) napravi ženu i dovede je čovjeku (*Post 2, 20*), a *rebro* kao simbol drugi je element tijesnog jedinstva muža i žene, u potpunoj jednakosti muža i žene, u potpunoj jednakosti naravi, u razlikama spolova pa i u zadaćama. Čovjek (muž) je *iš*, žena je *iššah*, *jer je uzeta od čovjeka (Post 2,23)*. To je treći element jedinstava muža i

¹⁴Usp. FUŽINATO, S., „Nije dobro da čovjek bude sam“. Čovjek biće odnosa (prema Post 2, 4b-25), u: *Vjesnik Đakovačko-osječke nadbiskupije i Srijemske biskupije* 144 (2016.)12, str. 5.

¹⁵Usp. FUŽINATO, S., „Nije dobro da čovjek bude sam“, str. 6.

¹⁶Usp. ANTUNOVIĆ, I., *Sakrament ženidbe*, str. 24.-25.

¹⁷Usp. FUŽINATO, S., „Nije dobro da čovjek bude sam.“, str. 4.

¹⁸Usp. *Isto*, str. 5.

žene: *iš* i *iššah* gdje Bog dovodi čovjeku ženu. U njoj prepoznaje biće kao što je on sam, biće koje mu je nedostajalo, pa čovjek zapjeva prvi himan svojoj ženi:

Gle, evo kosti od mojih kostiju, mesa od mesa mojega. Ženom neka se zove, od čovjeka neka je uzeta. (Post 2,23).

Tu je novi moment naglašenog jedinstva čovjeka i žene: *kost od mojih kostiju, meso od mesa mojega*. Napokon i vrhunac:

Stoga će čovjek ostaviti oca i majku da prione uza svoju ženu, i bit će njih dvoje jedno tijelo (Post 2,24).

Ovdje *tijelo* označuje čitavu osobu pod tjelesnim aspektom. *Basar* uključuje sve elemente koji tvore ljubavni odnos muža i žene: tijelo i dušu, osjećaje i spolnu ljubav, solidarnost i supsidijarnost. Tako muž i žena, uzevši ih pod tjelesnim vidikom su jedna osoba (*basar*).¹⁹

Između muškarca i žene ne postoji razlika kakva postoji između čovjeka i životinje jer njih dvoje iste su naravi, pripadaju istoj vrsti i tvore jedno tijelo. Muškarac i žena u braku sačinjavaju prisnu zajednicu, nedjeljivu cjelinu, nešto najsvetije što je sam Bog stvorio i čovjeku usadio duboko u njegovu narav. Ovakav zajednički život je sveta volja i uredba Božja. Biblijski pisac želi naglasiti onu skladnost srdaca koja postoji između muškarca i žene: dva srca - jedan otkucaj!²⁰

1.2. Bračna ljubav u povijesti židovskog naroda

U povijesti židovskog naroda uočavamo određeni raskorak između svetopisamskog izvještaja u stvaranju i konkretnog načina života. U najstarijem Izraelu i vladao je patrijarhalan običaj. Potpun i stvaran primat muškarca nad ženom bio je na razini prava i morala. Žena je bila svedena na objekt ugovora između budućeg muža i njezina oca. Brak je mogao biti legalno rastavljen, ali samo na inicijativu muža. Zakon što ga je Bog dao Mojsiju na Sinaju uređuje područje bračnog i obiteljskog života i detaljno je razrađen u Petoknjižju. Najočitiije smjernice zakona su te da uređuje gospodstvo muškarca nad ženom, a pri tome određuje točne granice što postaju temeljom za obranu njezina dostojanstva te istodobno upućuju prema daljem oživljavanju svijesti i

¹⁹Usp. FUČEK, I., *Obnova braka i obitelji*, str. 49.-51.

²⁰Usp. REBIĆ A., *Stvaranje svijeta i čovjeka*, KS, Zagreb, 1996., str. 123.-126.

zahtjevima uzajamne ljubavi. Isto tako brani svetost obiteljske jezgre i stabilnost braka te štiti položaj supružnice u odnosima prema supružniku.²¹

U Pjesmi nad pjesmama prikazana je i vjera u izraelskog naroda u Jahvu na kojoj se temelji njihova najintimnija povezanost. U ovoj knjizi se slavi i druga dimenzija ljubavi u duhu proročkog simbolizma koji se odnosi na Boga, zaručnika – i Izraela njegovu zaručnicu. Izraelski narod je doživljavao postojanje dubokog jedinstva između ljudske i božanske ljubavi i tu nije riječ o dvjema potpuno oprečnim stvarnostima. Erotska i seksualna ljubav prikazane kao stvarnosti koje je Bog stvorio, a ljubav o kojoj je ovdje riječ povezuje se indirektno s božanskim naumom koji je on imao u svom stvaralačkom planu kad je stvorio prvi brak i odlučio da muž i žena budu *jedno tijelo*. Pjesma nad pjesmama sastoji se u tome što ona potvrđuje potpuni prekid s divinizacijom seksualnosti i braka koji su prakticirali poganski narodi. Ova knjiga potvrđuje da je seksualnost po sebi dobra, a pozitivnost kulminira u odnosu između žene i muža koji žive u braku. Pjesma nad pjesmama opisuje zemaljsku ljepotu ljudske ljubavi. Ona je svojevrsni komentar idilične ljubavi koja je sastavni dio odnosa između muža i žene. Ta se ljubav povezuje indirektno s božanskim naumom koji je on imao u svom stvaralačkom planu kada je stvorio prvi brak i posvetio bračni život te odredio da njih dvoje budu *jedno tijelo*.²² Pjesma nad pjesmama je himan ljubavi u kojoj je opjevana ljubav neizmjernoga i nesebičnog darivanja. Tamo gdje je ona nazočna sve je prožeto ljubavlju.

*Od trave na polju i ljiljana do vrletnih brda, od jabuke i grožđa do najbiranijih miomirisa, od ljepote tijela do veličine i dostojanstva osobe, ljubljenog bića...Riječi i slike izražavaju snagu ljubavi koja je poput proljetnog lahora, poput srne i jelenčeta prelijeće brda i preskakuje brežuljke, a opet plamen ljubavi je neuništiv, ne mogu ga ugasiti mnoge vode, ljubav je jača od smrti i Podzemlja.*²³

Međutim unatoč udaljavanju od biblijskog izvještaja, zaslugom proroka brak i bračna ljubav ipak su smatrani znakom odnosa Boga i njegovog naroda. U tom smislu Izrael je uvijek visoko cijenio obitelj koja je bila radost i nada svojega naroda. Stari Istok je poznavao obitelj i brak kao instituciju s utvrđenim zakonima koji zaštićuje tu zajednicu i ugrađuje je u ekumenski i društveni život klana, plemena i naroda. Temeljna istina izraelske vjere jest vjera u jednoga Boga koje je svoje ime očitovao Mojsiju kao

²¹Usp. VALJAN, V., *Moral spolnosti braka i obitelji*, Sarajevo, Svjetlo riječi, 2002., str. 218.-219.

²²Usp. ANTUNOVIĆ, I., *Sakrament ženidbe*, str. 26.-28.

²³TOMIĆ, C., *Uzvišena tajna*, FTIDI, 1974., str. 78s.

Jahve. U Izraelu padaju mitovi vezani uz seksualnost i brak, ta stvarnost je desakralizirana, a u objavljenoj religiji spolnost, plodnost i brak nisu odvojeni nego su svi oblici seksualnosti usmjereni i uključeni u ustanovu braka. Na braku leži težina istočnog grijeha, ali usprkos tome uvijek ostaje na snazi dobro potomstva, vjernost i nerazrješivost braka. Nikada u židovstvu nije ostala zamračena Božja stvaralačka volja izražena na prvim stranicama svete povijesti i svijesti o ulozi obitelji i njezinom stvaralačkom činu. Sinajski savez sadrži očitovanje neizmjerne Božje ljubavi prema svojem narodu. Svaka bračna veza postaje znak tajanstvene Božje ljubavi prema čovjeku. Zemaljska stvarnost postaje znak duhovne nadnaravne stvarnosti.²⁴

Prorok Hošea je prvi koji je u Starom zavjetu slikom braka pokušao osvijetliti Božji savez s ljudima. Jahve je naredio Hošei da se oženi Gomerom, Izraelkom koja je prakticirala kult plodnosti u čast bogu Baalu, tj. bavila se prostitucijom. Jahve je na taj način htio pokazati da on uvijek ljubi Izraela unatoč njegovoj nevjernosti. U prvom poglavlju Gomera prikazuje sliku Izraela koji se iznevjerio Jahvi i odao štovanju Baala. Imena njegove djece na simbolički način predstavljaju prijetnju Izraelu kojemu Bog najavljuje propast sjevernog kraljevstva i uskraćuje svoje milosrđe. U drugom poglavlju prorok opisuje nevjernost svoje žene koja ga ostavlja i čini preljub. Jahve traži od Hošee da postupi suprotno Mojsijeve zakonu te da ponovno uzme svoju nevjernu ženu. Ovdje možemo vidjeti intimni odnos između Jahve i Izraela koji je izražen kroz biografski život samog proroka. Zemaljska dimenzija braka je postala slika Božjeg spasenjskog djelovanja u odnosu prema svome narodu. Prorok Hošea se služi mitskim motivima kao slikama koje se odnose na jedinog i pravog Boga. Prema njemu je bračno jedinstvo utemeljeno na savezu Jahve i Izraela, a očituje se u uzajamnoj vjernosti i istinskoj ljubavi. Hošea je slikom bračne ljubavi razvio ideju o ljubavi pravog Boga koja se potpuno razlikuje od poganskih božanstava koje su štovale izraelske djevojke. Ta žena je bila tipična personifikacija žene tog vremena, ali i simbol cijelog Izraela koji se odmetnuo od Jahve. Prorokova vjernost vlastitoj ženi je odraz nepromjenjive Jahvine ljubavi prema svojem narodu. O ispravnom življenju bračnog života ovisi spasenje supružnika, ali i opstanak ljudske vrste na univerzalnoj razini.²⁵ Hošea je čvrsto vjerovao u snagu ljubavi. On nije živio toliko dugo da bi vidio sretan završetak no on proriče sretan i veseo završetak, vrijeme kada će se Izrael ponovno vratiti Jahvi i s

²⁴Usp. TOMIĆ, C., *Brak Izraelaca i njihovih susjeda*, u: Crkva u svijetu, 1984., str. 450.-462.

²⁵Usp. ANTUNOVIĆ, I., *Sakrament ženidbe*, str. 31.-36.

njime imati prisne veze. Bog u nepokolebljivom pouzdanju ovog izmučenog čovjeka objavljuje sama sebe Izraelu. Proroci su iz svoje nutrine crpili duboke spoznaje, a iz bogatstva njihovih osjećaja proizašao je onaj ganutljivi jezik koji njihovu naviještanju daje snagu koja dolazi od Boga.²⁶

Simboliku braka preuzimaju i drugi proroci kako bi njome osvijetlili Božji savez s ljudima. Novi ideal braka prikazan je u knjizi Tobijinoj, u idealnoj ljubavi jednog muža i jedne žene, Tobije i Sare. Tobija ne uzima Saru iz želje za užitkom nego iz želje za potomstvom koje će slaviti Boga (*Tob 3, 16-21; 6, 17-22; 8,8-10*). Njihova molitva na svadbeni dan pokazuje da na svoj dan gledaju kao na dan stvaranja, ljubavi i plodnosti svoga para (*Tob 8,5-8*). U ovoj knjizi je ocrtana idealna slika bračnog morala koja izvrsno odgovara toj simbolici.²⁷

Možemo stoga reći da je brak i bračna ljubav bila tijesno povezana s religijom. Savez između Jahve i njegova naroda izražen je ljudskom terminologijom kao i svi aspekti objave. Objava Boga kao spasitelja čovječanstva izračena je na način ljudskog spoznavanja, a svoje iskustvo s Bogom Izrael je očitovao kroz pojmove i oblike koji su njemu kao narodu bili razumljivi. Proroci su u svojim propovijedima preko suvremenog ljudskog iskustva i načina spoznavanja izricali Božji plan spasenja. Proroci u Izraelu su intimni egzistencijalni odnos između Boga i njegovog naroda izricali kroz intimni odnos muškarca i žene. Ljudski brak je postao najprikladniji način za objavu spasenjskog saveza kojeg Jahve sklapa s izabranim narodom te na taj slikovit, ali stvaran način izražavalo se i samu bit savezništva između Boga i izabranog naroda.²⁸

1.3. Isusov stav prema braku i bračnoj ljubavi

Tek Kristovim dolaskom u svijet svoje ostvarenje dobiva proročka vizija novoga saveza i teologije braka. Kristovim dolaskom još uvijek je vladalo otpuštanje žene, zakonski konkubinat pa i poligamija među Židovima, ali Isus proglašava stvoriteljevu volju kao jedini konačni zakon u Novom zavjetu te dokida Mojsijev zakon i otkriva Stvoriteljevu volju. Naglašen je monogamijski brak, nerazrješivost ženidbe i njezino jedinstvo.²⁹ Isus u svom navještanju poziva svoje suvremenike da se vrate izvornoj

²⁶Usp. DE KRUIJF, T.C. – VOLLEBREGT, G. N., *Spolnosti i brak u Bibliji*, Preveo: Adalbert Rebić, Zagreb., 1972., str. 68.-69.

²⁷Usp. ANTUNOVIĆ, I., *Sakrament ženidbe*, str. 59.

²⁸Usp. *Isto*, str. 29.-30.

²⁹Usp. TOMIĆ, C., *Brak Izraelaca i njihovih susjeda*, str. 450.-462.

Božjoj zamisli te osuđuje rastavu braka. Isus stoga ističe da otpuštanje žene ne otpušta bračnu vezu te da je svaki brak otpuštene žene s drugim oženjenim čovjekom preljub, a isto tako je preljub i brak slobodna čovjeka s otpuštenom ženom.

Zar niste čitali: Stvoritelj od početka muško i žensko stvori ih i reče: Stoga će čovjek ostaviti oca i majku da prione uza svoju ženu; i dvoje njih bit će jedno tijelo? Tako više nisu dvoje, nego jedno tijelo. Što, dakle Bog združi, čovjek neka ne rastavlja (Mt 19,3-5).

Time je Isus povezo obje temelje židovske predaje koje se nalaze u prva dva poglavlja Biblije te ne božanski način otkrio jedinstvenu cjelinu obiju židovskih predaja o braku. One su u sebi oduvijek i bile takve samo što ih čovjek nije umio čitati. Čovjeku je otvorio novu spoznaju o temelju realnosti koja je od početka do iskona bila takva i ostat će do konca.³⁰ Razvod braka je izravno protiv Stvoriteljeve volje jer *što Bog združi čovjek neka ne rastavlja (Mt 19,6)*. Bog ih milošću u svojoj ljubavi združuje i daje im jakost da budu vjerni u dobru i u zlu. Njihovo jedinstvo je od Boga, njihovo rađanje djece je izravna suradnja sa Stvoriteljevim stvarateljskim činom. Bog neposredno stvara čovjekovu dušu dok oni daju supstrat sa tijelom. Bračno jedinstvo je zato za čitav zemaljski život i to Bogom dano jedinstvo zato nitko od dvoje nema pravo raskinuti.³¹

Osim toga, Isus na poseban način naglašava eshatološku dimenziju braka tako da uz brak i poziv na beženstvo u kršćanstvu zadobiva svoje posebno značenje ukoliko je ono jedinstveno svjedočanstvo budućeg Božjeg kraljevstva (*Mt 19,12*).³² U Kristovoj jednoj i nerazrješivoj djevičansko – božanskoj ženidbi Krista s Crkvom u jednom mističnom tijelu ukorijenjen je i utemeljen sakrament kršćanske ženidbe. Isus tim *novim stvaranjem* nepovratno je obnovio ženidbeni savez u svom originalnom nerazrješivom jedinstvu. Sada on daje supruzima sve potrebne milosti za potpunu bračnu vjernost, milosti koje istječu iz njegove otkupiteljske žrtve na križu, iz njegova otvorena srca.³³

*Eshatološko značenje svadbene gozbe toliko je uzvišeno i važno u Novom zavjetu da simbolika zemaljskog braka ne može izraziti svu puninu njegova značenja. Iz tog se razloga evanđelisti služe zaručničkim savezom Krista i onih koji su otkupljeni njegovom mukom i smrću.*³⁴

³⁰Usp. FUČEK I., *Moralno - duhovni život*, str. 285.

³¹Usp. *Isto*, str. 286.-291.

³²Usp. ANTUNOVIĆ, I., *Sakrament ženidbe*, str. 63.-66.

³³Usp. FUČEK, I., *Moralno - duhovni život*, str. 293.-294.

³⁴*Isto*, str. 66.

1.4. Otajstvo ženidbe kod sv. Pavla

U biblijskom novozavjetnom ženidbenom simbolizmu Krist je zaručnik, a kršćanin zaručnica (*Ef 5, 21-23*). Prema Pavlu sjedinjenje ljudskog tijela krštena čovjeka s Kristovim tijelom toliko je intimno da ga možemo jedino usporediti sa spolnim sjedinjenjem bračnog para koji na taj način postaju samo *jedno tijelo*.³⁵ Isus u svojim usporedbama postavlja kraljevstvo Božje kao svadbu, a apokalipsa se svršava otajstvenim zarukama Jaganjca sa svojom zaručnicom (*usp. 21,2 s*). Najjasniji odnos prema tim zarukama nalazimo u Poslanici Efežanima. Pomoću otajstvenih zaruka između Krista i Crkve ovdje se rasvjetljuje otajstvo otkupljenja ljudski zaruka. Etički zahtjevi bračnoga života proizlaze iz istinske stvarnosti braka. Božanska ljubav, utjelovljena u Kristu, rasvjetljuje ljudsku stvarnost braka. Brak po toj Božjoj ljubavi posjeduje stanovitu kvalitetu po kojoj zadobiva udio u samoj naravi te ljubavi. Vjerna i milosrdna ljubav Kristova prema Crkvi postaje tako otajstvenim izvorom i modelom svetosti bračne ljubavi. Bračna ljubav postaje privilegirani oblik one ljubavi koju Novi zavjet zove *agape*. *Agape* je novi smisao i najuzvišenija norma svega kršćanskog djelovanja (*usp. Kol 3,4*) pa onda također obiteljskog i bračnog života. *Agape* povezuje ljudsku ljubav sa samom Božjom biti koja se u Kristu očitovala kao ljubav (*usp. I Iv, 4,8*) te preuzima i oplemenjuje sav govor o bračnoj nježnosti. O toj ljubavi se govori da je riječ *o uzvišenom otajstvu* nasljedovanjem i sudioništvom bračne ljubavi Krista prema Crkvi.³⁶

Pavao se trudi to duboko otajstvo kršćanske ženidbe izraziti izvorno biblijskim i potvrdno Isusovim riječima: *Stoga će čovjek ostaviti ocu i majku da prione uza svoju ženu; dvoje njih bit će jedno tijelo*. Kratko tumači kako: *Otajstvo je to veliko. Ja smjeram na Krista i na Crkvu (Ef 5, 31- 32)*. Odnos ljubavi između Krista i Crkve u isto je vrijeme uzor bračne ljubavi kršćanskih supružnika. Pavao nam uistinu otkriva novi vidik razumijevanja smisla bračnog jedinstva Krista s Crkvom. Na temelju Pavlovog nauka o *misteriju* o kršćanskoj ženidbi kao sakramentu saveza ljubavi možemo reći da muž treba ljubiti ženu kao Krist Crkvu. Kršćanski supruzi koji su *u jednom tijelu* ne smiju se nikad rastaviti jer sudjeluju u otajstvu jednog i nerazrješivog jedinstva Krista i Crkve pa time postaju *jedna stvar* s Kristom. Kršćanska ženidba je jedan oblik prisutnosti u svijetu vječne Božje ljubavi objavljene u Isusu Kristu i Duhu Svetomu.

³⁵Usp. FUČEK, I., *Moralno - duhovni život*, str. 143.-145.

³⁶Usp. VALJAN, V., *Moral spolnosti braka i obitelji*, str. 224.-225.

Bračna veza muža i žene je realno unutarnje povijesno obnavljanje i svjedočenje veze Krist – Crkva, a ljubav krštenih supruža je realan simbol spasenjskog saveza Boga s čovječanstvom: Krista s Crkvom.³⁷ U bračnoj zajednici supružnici su oruđa Božje volje. Njihovo tijelo postaje sveta stvar kojom se oni mogu služiti samo u Božje ime. Iz toga proizlazi svetost i posebni položaj braka.

Apostol muškarcu pripisuje vodeću i mjerodavnu ulogu u braku, a ženu smatra podložnom. Taj odnos bi trebao biti u cjelokupnomu bračnom životu, a obje su strane pozvane taj poredak živjeti iz vjere. Mužev vodeći položaj mora biti upravljen prema spasu žene baš kao što je to u odnosu Krista prema Crkvi, a žena mora biti pokorna mužu služeći time samom Kristu. Kod Isusa su stvari posve jasne jer muškarac i žena su pred Bogom od stvaranja u svojoj biti po svojoj vrijednosti posve ravnopravni. U apostolsko vrijeme se to nije provelo u praktični život, ali i Pavao ide u tome smjeru.³⁸ Ženu se ne može shvatiti drugačije nego kao dio muškarca. Sv. Pavao govori kako *treba da muškarci ljube svoje žene kao svoja tijela. Tko ljubi svoju ženu, sebe ljubi. Ta nitko nikada ne mrzi svoga tijela, nego ga hrani i njeguje* (Ef 5, 28-29). Dostojanstvo muža se ističe jer *muž je glava žene* (Ef 5,23), a *žena je slava muževa* (1Kor 11,12). Žena mora biti poslušna mužu:

Poučavati pak ženi ne dopuštam, ni vladati nad mužem, nego neka bude na miru. Jer prvi je oblikovan Adam, onda Eva (1 Tim 2, 12-13).

Na kraju dolazimo do prirodne jednakosti muškarca i žene jer *kao što je žena od muža, tako je i muž po ženi; a sve je od Boga* (1 Kor 11,12).³⁹ Pavao smatra da ljudski ovozemaljski život nije apsolutan već spada u kategoriju onoga što je okarakterizirano izričajem: *prolazi obličje ovoga svijeta*. U tom kontekstu on smješta brak *na svoje pravo mjesto*. Brak unutar ovozemaljskog života ima određeno značenje, ali u perspektivi Božjeg eshatološkog značenja on neće više postojati stoga brak nema zadnju riječ u ljudskom životu. Ispunjenje ljudske kršćanske egzistencije i njezino konačno ispunjenje ne ovisi o braku. Kristova otkupiteljska ljubav se aktualizira u svakom kršćanskom braku samom zaručničkom ljubavlju muža i žene. Kršćanski brak se sklapa *u Gospodinu* i to nije neki izvanjski dodatak zemaljskoj datosti braka. U bračnom i obiteljskom životu muž treba nasljedovati Krista, a žena Crkvu. Ovim izričajem Pavao nije kristijanizirao izvanjske strukture zemaljskog braka nego njegove unutarnje ljudske

³⁷Usp. FUČEK, I., *Moralno - duhovni život*, str. 294.-295.

³⁸Usp. ZERWICK, M., *Poslanica Efežanima*, KS, Zagreb, 1974., str. 113.-117.

³⁹Usp. VALKOVIĆ, M., *Brak, spolnost i rađanje u naumu stvaranja*, str. 84.-85.

i naravne odnose koji se žive između kršćanskih supružnika tijekom redovitog zemaljskog života. Prema tome brak participira na novom stvorenju: *Dakle je li tko u Kristu, nov je stvor. Staro uminu, novo, gle nastala!* (2 Kor 5, 17). Bit međubračnih odnosa sastoji se u ovome: *Ljubite svoje žene kao što je Krist ljubio Crkvu* (Ef 5,25). Ovakvo poimanje braka je iznutra preobrazilo odnose između muža i žene iz autoritativnosti u ljubavi. Ovdje je riječ o kršćanskoj ljubavi koja dolazi od Duha Svetoga.⁴⁰

⁴⁰Usp. ANTUNOVIĆ, I., *Sakrament ženidbe*, str. 94.-125.

2. NARAVNO UTEMELJENJE BRAČNE LJUBAVI

Naravni brak nastaje uzajamnim zavjetom ili obećanjem (barem jednoga drugomu, možda Bogu) da će sve stvari činiti s ljubavlju, ne samo spolni čin nego i sve što taj čin znači, a to je cjelokupnost njihova zajedničkog života.⁴¹ To proizlazi iz praiskonskog nauma o ljudskom paru gdje Isus potvrđuje nerazrješivost zajednice između muškarca i žene, te kaže da *zbog tvrdoće srca vašega dopusti vam Mojsije otpustiti žene, ali otpočetka ne bijaše tako* (Mt 19,8).

*Podsjećamo, svima je poznato i nitko ne dvoji: nakon što je šestoga dana stvaranja Bog stvorio čovjeka od gliba zemaljskoga, i udahnuo mu u lice dah života, odlučio je pridodati mu družicu, koju je čudesno izveo iz rebra čovjeka dok je spavao. T tome je premudri Bog ovo htio: da taj bračni par bude naravno počelo svih ljudi, iz kojeg će se, naime, razviti ljudski rod i, nikad ne prekidajući rađanje, treba se sačuvati za sva vremena.*⁴²

2.1. Bračna ljubav u povijesti kršćanstva

Kršćanstvo se nije tijekom povijesti jednako odnosilo prema bračnoj ljubavi i spolnosti koja je s njom povezana. Kršćanstvo je, naime, slijedilo posredan put između dviju krajnosti: pogrešnog veličanja spolnosti uopće i prezira tjelesne spolnosti. Povijesno gledajući, kršćanstvo je znalo očuvati bit biblijskog navještaja ljubavi i spolnosti kao što su djevičanstvo i bračna čistoća. Konfliktnost bračne ljubavi unutar kršćanstva ne proizlazi stoga iz izvora biblijsko-teološke kozmovizije, nego su na nju utjecali drugi čimbenici kao što su: stoicizam, helenistički dualizam i platonizam, predznanstveno doba, osobni stavovi različitih pisaca te ekstremni pokreti koji su nastali unutar kršćanstva. Moralisti su tek početkom 20. st. pronašli neki sklad o dopuštenosti traženja nekog umjerenog užitka među supružnicima unutar bračnog čina. Mnoga shvaćanja o bračnoj ljubavi polaze od neke znanstvene zablude. Neki autori su uveli u kršćansko učenje one perspektive koje su u spolnoj materiji odraz njihova vlastita iskustva i osobne psihologije. Isto tako su ekstremni pokreti poput gnostika, enkratita, manihejaca ostavili trag u kršćanskom mišljenju. Sva ta učenja koja su strana evanđeoskom svjetlu nisu omogućivala crkvenim ocima oblikovanje uravnoteženog bračnog morala. Shvaćanje bračne ljubavi se izražavalo u obredima i mitovima te se

⁴¹Usp. QUAY, P. M., *Kršćansko značenje spolnosti*, Zagreb, 2008., str. 48.

⁴²LEON XIII., enciklika *Arcanum*, 10. veljače 1880., u: CAPPELO, F. M., *Tractatus canonico-moralis De sacramentis*, vol. V. *De matrimonio*, 7. Izd., Torino, 1961., str. 890.

bračna ljubav živjela u sociološkim okvirima što ih je određivalo običajno pravo. Temeljna dogma Izraela od samih početaka isključuje seksualne mitove i obrede. Načelo humanizacije poziva čovjeka da izađe iz samoga sebe. Ljudska spolnost ovdje je oslobođena od mitske povezanosti i uzima ljudsko obličje. Temelji se na najizvornijim biblijskim temeljima, a etičku vrijednost prima kada se događa u skladu s odgovornošću koju čovjek ima s obzirom na ljudsku zajednicu i pred ljudskom bludnošću.⁴³ Petar Lombardijski pak ističe kako je prije čovjekovog pada spolno sjedinjenje bilo dopušteno i dobro; nakon pada prati ga požuda pa je stoga grešno, osim ako ga ne ispriča traženje dobra braka. Spolno općenje kojemu je cilj prokreacija nije grijeh, a ukoliko mu je motiv neuzdržljivost bez nakane rađanja uključuje laki grijeh. Kod sv. Alberta Velikog i sv. Tome nestaje pojam *isprike* za ostvarivanje bračnog čina te sv. Toma uvodi temu spolnog morala u okvir kreposti umjerenosti.⁴⁴ Tek u novije vrijeme mijenja se odnos prema spolnosti i bračnoj ljubavi. Papa Ivan Pavao II. značajno mjesto daje spolnosti kao osobnoj vrijednosti.

*Spolnost je temeljna sastavnica osobnosti, njezin način bivanja, očitovanja, ophođenja s drugima, osjećanja, izražavanja i življenja ljudske ljubavi. Zbog toga spolnost je sastavni dio razvitka osobnosti i njezina odgojnog procesa.*⁴⁵

2.2. Dimenzija spolnosti i tjelesnost

Čovjek je stvoren kao muškarac i kao žena te je pozvan na ljubav i sebedarje u svojem tjelesno – duhovnom jedinstvu. Muško i žensko obilježje su darovi koji se nadopunjuju i po kojima je ljudska spolnost sastavni dio stvarne sposobnosti za ljubav koju je Bog upisao u muškarca i ženu. Spolnost kao darivanje i prihvaćanje ima za cilj ljubav, a odnos između muškarca i žene je u svojoj biti odnos ljubavi u bračnom životu.⁴⁶

Ljudska spolnost pretpostavlja, izražava i ostvaruje cjelovito otajstvo. Spoznati drugoga znači sam postojati te biti posve sam ti, znači spoznati se kroz drugoga. Čovjek nije stvoren da živi sam nego da uniđe u odnos s drugima, a taj se susret može ostvariti samo tjelesnim posredovanjem. Spolnost izražava mogućnost darivanja sebe i

⁴³Usp. VALJAN, V., *Moral spolnosti braka i obitelji*, str. 65.-75.

⁴⁴Usp. *Isto*, str. 105.

⁴⁵SVETI ZBOR ZA KATOLIČKI ODGOJ, *Odgojne smjernice o ljudskoj ljubavi*, KS, Zagreb., 1984., br. 4

⁴⁶KEŠINA, I., *Moralni vidici kršćanskog braka*, u: *Goruća pitanja kršćanske etike*, Crkva u svijetu, Split, 2012., str. 111.-112.

prepoznavanje tog dara kod drugoga.⁴⁷

Spolnost obilježuje muškarca i ženu ne samo na tjelesnoj već i na psihološkoj i duhovnoj razini te određuje način kako se izrazuje svaka od njih. Ta različitost, povezana s dopunbenošću dvaju spolova, u punini odgovara Božjem naumu u skladu s pozivom na koji je svatko pozvan.⁴⁸

Ljudsku spolnost ne smijemo promatrati kao zasebno ili izolirano od cjeline osobe nego jedino unutar cjelovitosti ljudske osobe i njezina dostojanstva jer ljudska spolnost je temeljna komponenta ljudske osobe. Karakterizira muškarca ili ženu ne samo na biološkom ili fizičkom planu nego i na psihološkom i duhovnom planu.⁴⁹

Tjelesna spolnost, usmjerena na rađanje, najveći je tjelesni izričaj zajedništva ljubavi bračnih drugova. Lišena sadržaja uzajamnog darivanja – zbilje koju kršćanin živi potpomognut i obogaćen osobitom milošću Božjom – ona gubi svoje značenje, podliježe sebičnosti pojedinca i čudorednom neredu.⁵⁰

Spolnu želju može poticati tjeskoba zbog samoće, želja da nekoga osvojimo ili da budemo osvojeni, taština, želja da nekoga povrijedimo ili čak uništimo te ljubav. Spolna želja se lako miješa s osjećajima, oni ih potiču, a ljubav je jedan od njih. Ljubav može nadahnuti želju za spolnim sjedinjavanjem, ali u tom slučaju u tjelesnom odnosu nema pohlepe, ni želje da se nekoga osvoji ili da se bude osvojen, nego je taj osjećaj pomiješan sa nježnošću. Ljubav nikad ne dovodi do sjedinjenja u nekom višem smislu ako želja za tjelesnim sjedinjenjem nije potaknuta ljubavlju te ako erotska ljubav nije ujedno i bratska ljubav.⁵¹

Povezivanje muškarca i žene u zajednicu svega života odgovara naravnom instinktu muškarca i žene. Oni se sjedinjuju u brak potaknuti naravnom sklonošću prema drugom spolu, da bi uspostavili međuseksualne odnose. Snažno uzajamno privlačenje potiče muškarca i ženu da se traže i da se sjedine radi zajedničkog osnaživanja životnog plana. A tu tjelesnu i fizičku privlačnost osnažuje dvojak poticaj: prvi dolazi od instinkta za održavanjem ljudskog roda rađanjem potomstva, a drugi odgovara zajedničkoj svijesti da su određene osobe komplementarne ne samo fizički i organski nego i psihološki, i to ih vodi da se sjedine radi vlastitoga upotpunjavanja.⁵²

Roditelji spolnim činom iz vlastite biološke srži pridonose stvaranju nove ljudske osobe, ali oni nisu tvorcii svojeg djeteta i oni ga i ne posjeduju kao što ne posjeduju ni

⁴⁷Usp. VALJAN, V., *Moral spolnosti braka i obitelji*, str. 65.

⁴⁸SVETI ZBOR ZA KATOLIČKI ODGOJ, *Odgojne smjernice o ljudskoj ljubavi*, br. 4

⁴⁹Usp. FUČEK, I., *Moralno - duhovni život*, str. 15.-16.

⁵⁰SVETI ZBOR ZA KATOLIČKI ODGOJ, *Odgojne smjernice o ljudskoj ljubavi*, br. 5

⁵¹Usp. FROMM, E., *Umijeće ljubavi*, V.B.Z., Zagreb, 2000., str. 55.-59.

⁵²BLAŽEVIĆ, V., *Ženidbeno pravo katoličke Crkve*, KS, Zagreb., 2004., str. 112.

jedno drugo.⁵³ Čovjek je stvoren da ljubi i da bude ljubljen i to je smisao ljudskog života ovdje na zemlji. Čovjek svoje poslanje ispunja time da bude ljubavlju potvrđen i da se razdaje u ljubavi prema drugim bićima. To je poslanje svakog čovjeka, a na osobit način se ostvaruje u tajni uzajamnog i jedinstvenog darivanja u odnosu muškarca i žene.⁵⁴

*Spolni odnos morao bi postati vrsta jezika kojim muž i žena mogu izraziti jedno drugomu sve što žele reći kao dio ljubavi i duhovnog zajedništva.*⁵⁵

Čovjek bez obzira koliko se trudio sa svim granama svojih znanosti pronaći druge putove ljudske seksualnosti nikada neće uspjeti izvan originalnih temelja biblijske i kršćanske antropologije koji su usađenih u narav i u naravni čovjekov zakon. Htjeli mi ili ne, istina o ljudskoj spolnoj ljubavi i o njegovoj seksualnosti uopće je samo ta jedna, s tom i takvom točno određenom svrhom unutar zakonitog braka jer spolnost nije nešto *oddatno, parcijalno* u čovjekovu biću, nego pripada naravi čovjeka kao takvog u cjelini, čitavoj osobi, čije je temeljno dostojanstvo biti *slika Božja* obuhvaćajući u sebi sve što je u čovjeku naravno i vrhunaravno.⁵⁶

2.2.1. Upućenost muškarca i žene

*Čovjek kao osoba traži nužno sebi srodnu osobu s kojom se može susresti „licem u lice“, da joj otkrije bogatstvo svoga bića i da bude priznat u svom dostojanstvu čovjeka te da se uzajamnom darivanju obogaćuje, oplemenjuje, usavršuje.*⁵⁷

Razmatranje o tajni ljudskog zajedništva vodi čovjeka u praskozorje ljudskog roda. U stvaranju čovjeka se otkriva u naravi čovjeka neizreciva upućenost prema osobi drugog spola. Prije svakog razmišljanja o sakramentu ženidbe se treba uvažiti misterij braka koji je posvećen samim stvaranjem i iskonskim Božjim blagoslovom i određenjem. Ljudi su se i prije Isusa Krista vezali u životno zajedništvo i stvarali zajednice koje su bile temeljem obiteljskog života. Jasno su izražene u naravi čovjeka da je Crkva oduvijek davala vlastitosti odgovornosti i nerazrješivosti i brakovima koji su sklopljeni od osoba koje ne pripadaju po kršćanskom opredjeljenju po vjeri, ali koji su sklopljeni u naravnom redu i tako prepoznatljivi u sredini gdje se oni ostvaruju. To je naravni brak, ali koji odgovara čovjekovu pozivu kako je to zapisano u tajni stvaranja

⁵³Usp. QUAY, P. M., *Kršćansko značenje spolnosti*, str. 44.-45.

⁵⁴Usp. LINIĆ, Z., *Da radost vaša bude potpuna. Sakramenti – znakovi Isusove trajne i vjerne blizine i ljubavi*, Glas Koncila, Zagreb, 2008., str. 267.

⁵⁵QUAY P. M., *Kršćansko značenje spolnosti*, str. 45.

⁵⁶Usp. FUČEK, I., *Obnova braka i obitelji*, str. 56.-57.

⁵⁷TOMIĆ, C., *Uzvišena tajna*, str. 37.

čovjeka i prema tome i kod takvog braka vrijedi jednako pravilo: *Što Bog združi, čovjek neka ne rastavlja*. Dok još nije bio oblikovan poseban obred vjenčanja kršćanski svjedoci prvih stoljeća tumače kako se kršćani žene i udaju kao i svi drugi ljudi. Isus upozorava svoje suvremenike na vrijednost naravnog braka da nije dano čovjeku razvrći ono što je Bog sastavio.⁵⁸

*Čovjek se može upoznati tek u susretu sa ženom i u ponašanju prema njoj. Kad čovjek govori o svojoj ženi, to on upravo meditira o sebi. Ljubav prema ženi je afirmacija njezine vrijednosti.*⁵⁹

Bog je stvorio oboje ljudi tako da se u svemu dopunjuju te da je jedan dio usklađen prema drugome – Adam prema Evi, muškarac prema ženi, žena prema muškarcu. Čovjek u svojoj zrelosti osjeća prazninu i neispunjenost koja želi biti ispunjena i dopunjenom. Ono što u njemu nedostaje, dopuna i ispunjenje njegova cijelog bića, traži i nalazi u ženi, a u njoj je jednako tako praznina i potreba za dopunom te ono što ona traži nalazi u muškarcu. Stoga spolove zahvaća težnja jednih za drugima, čežnja za zajedničkim životom te se oni žele nadopuniti, jer sami i osamljeni osjećaju svoju nesavršenost, neprobuđene sile i mogućnost svojega razvitka, koje u toj osami mogu usahnuti. Žele izaći iz te nesavršenosti jer je zadatak usavršavanja na najbolji način zakon za oblikovanje života. Naravna ljubav uvijek teži za posjedovanjem stoga ona djeluje tako nagonski i neobuzdano jer čovjek koji ljubi želi također imati to što ljubi, želi to posjedovati posvema i samo on. Spopada ga ljubomora ako taj posjed mora dijeliti, ali ako ta težnja u njegovom egoizmu postane prejakom može ga baciti u ponor.⁶⁰

2.2.2. Spolnost kao sredstvo izlaženja iz samih sebe

*Sebedarje koje nadahnjuje ljubav među bračnim drugovima jest uzor i mjerilo onoga što se mora ostvariti u odnosima među braćom i sestrama i među različitim naraštajima koji žive u obitelji.*⁶¹

Brak je ujedno iskustvo potpune pripadnosti drugoj osobi gdje supruzi prihvaćaju izazov i težnje da se do kraja istroše i ostare zajedno. Na taj način odražavaju samu Božju vjernost. Postoji točka gdje ljubav bračnog para dostiže najvišu slobodu i postaje temelj zdrave autonomije, a to se događa kad svaki od supругa shvati da drugi

⁵⁸Usp. LINIĆ, Z., *Da radost vaša bude potpuna*, str. 267.-268.

⁵⁹RUPČIĆ, LJ., *Temeljne vrijednosti*, ZIRAL, Mostar, Zagreb, 2002., str. 239.

⁶⁰KONERTZ, P., *O ljubavi i ženidbi*, UPT, Đakovo, 1994., str. 19.- 25.

⁶¹Usp. IVAN PAVAO II., Apostolska pobudnica *Familiaris consortio - Obiteljska zajednica*, KS, Zagreb, 1981., br. 37

nije njegova ili njezina svojina, već da ima mnogo važnijeg gospodara, svoga jedinoga Gospodina. Nitko ne smije težiti za tim da zaposjedne najosobniju i najtajniju intimnost voljene osobe jer samo Bog može zauzimati središte njezina života. Potrebno je da jedan bračni drug ne teži tome da drugi potpuno zadovolji njegove potrebe jer prostor koji svaki od supruga pridržava isključivo svomu osobnom odnosu s Bogom pomaže liječiti rane zajedničkog života i omogućuje supruzima naći u Božjoj ljubavi najdublji izvor smisla vlastitog života.⁶²

2.3. Dinamika ljubavi

Ljudska seksualnost je dinamična stvarnost, a njen razvojni proces je toliko važan da bitno utječe na cjelokupni razvoj osobe. Seksualni razvoj ima svoju nutarnju dinamiku jer je potrebno da subjekt prijeđe od interesa usredotočena na samog sebe k interesa usredotočenja na druge. Samo onaj tko je imao pun i savršen seksualni razvoj može imati zrelo ponašanje i stav prema samome sebi, drugima, stvarnostima u životu.⁶³

*Osjetilni doživljaji imaju svoju vlastitu požudnu dinamiku koja je povezana s osjećajem za tijelo s njegovom spolnom životnošću.*⁶⁴

Ta zajednica tijela više je od samog tjelesnog sjedinjenja jer obuhvaća i tijelo i dušu i čovjekov duh. Ona je ujedno simbol i najveći izraz željenog jedinstva, najveća je sreća i krajnje zadovoljstvo jer se ostvaruje suodnos jednoga prema drugomu. Tome činu pripada silno dubok smisao. On je tek potpuno ulaženje jednoga u drugo te bezpridržajno sebedarje i predanje cijele osobe, najveće povjerenje, krajnje očitovanje sebe, najintimnije stapanje jednoga *Ja* s jednim *Ti*. Stoga on i povezuje ljude jedne s drugima na tako nerazrješiv način te je mudrost Božja uz taj središnji čin ljudskog susretanja povezala mogućnost ispunjavanja svrhe braka koja vrhunac dostiže u rađanju i odgoju djece. Točno kao što jedinstvo tijela i duše čini tek pravoga i cijeloga čovjeka, isto tako ovo sjedinjenje čini potpunima muškarca i ženu u njihovu zajedništvu života, gdje se uzajamno uzvisuju i nadopunjuju. Taj život u zajedništvu može zajamčiti samo jaka uzajamno ljubav.⁶⁵

Ljubav je moć i pod njezinom snagom ljudi se i odlučuju na brak, ali ona nije svemoćna, svemoguća. Mnogi mladi ljudi pogrešno misle da je dovoljno voljeti se,

⁶²Usp. PAPA FRANJO, *Amoris Laetitia. Radost ljubavi*, KS, Zagreb, 2016., br. 319 - 320

⁶³ŠOLIĆ, P., *Radost ljubavi*, Studije i članci, III. dio. *Moralni aspekti ljudske seksualnosti*, prir. Ante Mateljan, Crkva u svijetu, Split, 1994., str. 7.

⁶⁴WOJTILA, K., *Ljubav i odgovornost*, Verbum, Split, 2009., str. 125.

⁶⁵Usp. KONERTZ, P., *O ljubavi i ženidbi*, str. 21.-24.

biti zaljubljen, pa da će ljubav „pokriti“ sve zlo. Zato se pomalo angažiraju za aktivnu ljubav, za darivanje i primanje u uzajamnost, za čuvanje i njegovanje ljubavi.⁶⁶

Muškarac koji ljubi svoju ženu zadovoljava njezinu najveću potrebu kao žene, a to je potreba za sigurnošću postojane ljubavi i vjerne zaštite. Žena koja sluša svoga muža potvrđuje potrebu za autoritetom da bi on mogao prihvatiti svoju punu odgovornost prema obitelji.⁶⁷

2.4. Društvene karakteristike ljubavi

Čovjek je društveno biće i kada uzima odluku društvenog karaktera kao što je npr. sklapanje braka, stvaranje obitelji, rađanje djeteta to društvo mora znati regulirati, nad njime bdjeti, pomagati. Društvo određuje neke norme kojih se pojedinci trebaju pridržavati zbog stabilnosti društvenog života.⁶⁸ Društveno kulturalni čimbenici koji djeluju na negativan način u životu para su trgovački duh, čežnja za posjedovanjem, agresivna nezrelost, individualizam, nedostatak solidarnosti. To su čimbenici suvremene zapadne kulture koji imaju očite i jasne odjeke u životu para. Ideologije utopijskog i revolucionarnog tipa umišljaju da je bračna ljubav *grob revolucije* te se pokušavaju frontalno oprijeti životu para, a ta društvena stanja u kojima se odvija život para odražavaju se na bračnu ljubav. Kriza koja pogađa bračnu ljubav pročišćavajući je znak koji ako znamo usmjeriti život nanovo i shvaćanje para prema izmijenjenim situacijama. Bračna ljubav je mogućnost ljudske povijesti za produženje i produbljenje prostora humaniziranju. Vrednote komuniciranja, ljubavi, međusobnog jedinstva, vjernosti, erotske punine, plodnosti su znaci humanizatorske sposobnosti bračne ljubavi.⁶⁹

Naravna ljubav proteže se uvijek samo na stvari i ljude koji su iz bilo kojih razloga vrijedni naše ljubavi. Ta ljubav po sebi nije ništa posebno nego ona ima svaki razlog i svakome je razumljiva. Ona većinom ostaje u o području razumne, srednje mjere i samo rijetko preskače granicu prema gore, ali ako pak preskoči granicu razuma, ako razori

⁶⁶GJERGI, L., *Obitelj i brak - mjesto autentičnog susreta osoba*, u: KOPREK, I. (ur.), *Život u obitelji za godinu obitelji*, Zagreb, 1994, str. 12.

⁶⁷QUAY, P. M., *Kršćansko značenje spolnosti*, str. 38.

⁶⁸Usp. ŠOLIĆ, P., *Radost ljubavi*, str. 179.

⁶⁹Usp. VALJAN, V., *Moral spolnosti braka i obitelji*, str. 66.-267.

nasip, koji čovjekov život drži u uređenu toku, tada skače dalje u nagonско i demonsko te podliježe tada onoj opasnosti koja je u njoj.⁷⁰

*Ako obitelj uspije da u njezinu središtu bude Krist, on će ujediniti i osvjetliti sav njezin život. Kroz trenutke bola i problema prolazit će se u zajedništvu s Gospodinovim križem, a njegova bliskost omogućit će prebroditi i najteže trenutke.*⁷¹

Voljeno biće je druga osoba koja je jednakih prava, statusa i dostojanstva te nitko ne može imati slobodu iskoristiti njega ili nju za vlastito zadovoljstvo ili u druge svrhe pa čak ni kao osobu kojoj se može nametnuti užitak.⁷²

*Zajedništvo između Boga i ljudi nalazi svoje konačno ispunjenje u Isusu Kristu, zaručniku koji ljubi i koji se kao Spasitelj čovječanstva daruje, ujedinjujući ga sebi kao svoje tijelo.*⁷³

2.5. Psihologija prijateljstva

Prijateljstvo predstavlja jednu od najdragocjenijih vrijednosti ljudskoga života te unatoč svim svojim nesavršenostima i ograničenjima moramo biti čvrsto uvjereni da se prijateljstva isplati sklapati i gajiti.⁷⁴

*Ljubav, međutim, počiva na korjenitu pretvaranja simpatije u prijateljstvo. Jer ona je po svojoj biti nešto stvaralačko i konstruktivno, a ne tek nešto konzumpacijsko.*⁷⁵

Sve češće dolazi do sklapanja braka među prijateljima. Duhovno razvijeni ljudi današnjice susreću se na sveučilištu, u političkim i društvenim organizacijama i tu postaju partneri u važnim životnim dijalozima pa sklapaju i prijateljstva. Ljubav ne škodi prijateljstvu, a prijateljstvo pak ne smanjuje strastvenost ljubavi nego se oni međusobno nadopunjuju. Prijateljstvo u braku sklopljeno samo iz zaljubljenosti načelno nije nemoguće. Potrebno je da se međusobno bolje upoznaju kako bi mogli uistinu ostvariti pravi prijateljski odnos. Zapreka rađanju prijateljstva u brakovima je precjenjivanje ljubavi koja je bila povod sklapanju braka. Mnogi zaljubljeni mladi parovi vjeruju u vječnost svoje strasti te se ne trude da se međusobno upoznaju i smatraju nevažnim kad primijete da si nemaju ništa važno reći. Tijelo nije dovoljna

⁷⁰Usp. KONERTZ, P., *O ljubavi i ženidbi*, str. 24.

⁷¹PAPA FRANJO, *Amoris Laetitia*, br. 317

⁷²Usp. QUAY, P. M., *Kršćansko značenje spolnosti*, str. 42.

⁷³IVAN PAVAO II., *Familiaris consortio*, br.13

⁷⁴Usp. LEPP, I., *Psihologija prijateljstva*, KS, Zagreb, 1978., str. 146.

⁷⁵WOJTILA, K., *Ljubav i odgovornost*, str. 88.-89.

čvrsta stvarnost da ih zauvijek poveže te kada se nakon nekog vremena izgubi tjelesna opstojnost u većini slučajeva je prekasno za rađanje prijateljstva.⁷⁶

Ta izrazito ljudska ljubav, budući da struji od osobe k osobi, privrženošću slobodnog htijenja, obuhvaća dobro čitave osobe. Stoga je ona kadra posebnim dostojanstvom obogatiti tjelesna i duševna očitovanja te ih oplemeniti kao elemente i posebne znakove bračnog prijateljstva. Tu ljubav se Gospodin udostojao iscijeliti, usavršiti i izdignuti je posebnim darom svoje milosti i ljubavi. Ujedinjujući ljudsko i božansko, takva ljubav navodi supruge da se slobodno daruju jedno drugome, dokazujući to nježnim osjećajima i djelom. Ona prožima sav njihov život; štoviše, ona se sama usavršava i raste velikodušnim izvršavanjem. Daleko, dakle nadvisuje puku erotičku privlačnost koja, budući da se uzima egoistički, brzo i bijedno iščezava.⁷⁷

Prijateljstvo po svojoj naravi duhovno je zajedništvo koje unaprjeđuje naš odnos čovjeka prema čovjeku, naše duhovno biće i naše sposobnosti. Naša prijateljstva se moraju temeljiti kako na duhovnim tako i na tjelesnim datostima. Zahvaljujući prijateljstvu svoj vlastiti život, ali i čitav svijet gledamo drugim očima. Prijateljstvo da bi moglo potrajati mora se uvijek iznova oblikovati, obnavljati, produbljivati kao i sam život, a zahvaljujući dinamici koja mu je svojstvena prijateljstvo doživljava pravu preobrazbu života. Zahvaljujući prijateljstvu postajemo svjesni svoga bogatstva, ali i svoga siromaštva. Pravo prijateljstvo ne zadovoljava se samo time da nešto zajedničko napravi nego *sustvaranjem* jer njihovo stvaralačko djelovanje nosi njihova zajednička nada, zajednička obveza u službi transcendencije. Budući da se prijateljstvo temelji na ljubavi, ono podnosi i štiti ne samo osobnu autentičnost prijatelja nego je još jača i povisuje. U prijateljstvu se otkriva ono što jesmo, ali i ono što smo sposobni biti.⁷⁸

⁷⁶Usp. LEPP, I., *Psihologija prijateljstva*, str. 96.-102.

⁷⁷DRUGI VATIKANSKI KONCIL, Pastoralna konstitucija o Crkvi u suvremenom svijetu »*Gaudium et spes*«, u: ISTI, Dokumenti, KS, Zagreb, 2008., br. 49

⁷⁸Usp. LEPP, I., *Psihologija prijateljstva*, str. 130.-140.

3. NADNARAVNOST BRAČNE LJUBAVI

U svom životu utjelovljeni Bog se rađa u obitelji, poštuje ljudsku obitelj u kojoj raste u dobi, mudrosti i milosti te tako svojom božanskom prisutnošću upućuje na obitelj kao privilegirani prostor susreta s Bogom. U Isusovom životu posebno mjesto zauzimaju susreti s obiteljima, počevši od svadbe u Kani Galilejskoj do obitelji Lazara iz Betanije i njegovih sestara Marte i Marije. Isus posebnu pažnju pokazuje prema ženama koje susreće i prema ženama koje ga slijede.⁷⁹ Isus Krist je svojim blagoslovom obasuo ljubav koja je potekla iz vrela božanske ljubavi i koja je sazdana na sliku njegova sjedinjenja s Crkvom. Prava bračna ljubav je uzeta u božansku, a otkupiteljskom Kristovom snagom i spasonosnim djelovanjem Crkve. Na taj način upravlja i obogaćuje supruge da ih uspješno privede Bogu, da im pomogne i utvrdi ih u uzvišenoj zadaći oca i majke.⁸⁰

Zaista, ovo ostaje nepovrediv i neponovljiv temelj: brak nije ljudska ustanova ni uredba, nego božanska; nisu ga ljudi, nego sam tvorac prirode Bog i obnovitelj iste prirode Krist Gospodin zakonima utvrdio, osigurao i uzdigao; stoga ti zakoni ne mogu biti podložni nikakvim ljudskim prohtjevima, nikakvu protivnom sporazumu ni samih bračnih drugova. To je nauk Svetih knjiga, to je stalna i opća predaja Crkve, to je svečana definicija Svetoga Tridentskog sabora, koji riječima Svetoga pisma uči i potvrđuje da od Boga tvorca dolazi vječna i nerazrješiva veza ženidbe i njezino jedinstvo i čvrstoća.⁸¹

3.1. Svetost bračne ljubavi

Ženidba je po svome božanskom utemeljenju i po svojoj naravi i ciljevima nešto sveto, i takvom se smatrala ne samo kod Židova i Rimljana nego i kod drugih, još starijih naroda. Svetom se smatra i u kršćanstvu, od njegovih početaka.⁸²

Čovjek osjeća naravnu obvezu odgovornosti i vjernosti unutar ljubavi prema osobi drugog spola, a stvarnost ljudskog zajedništva predstavljala je instituciju koja je među ljudima prihvaćena i poštivana, a u Novom zavjetu je dobila novo dostojanstvo i podignuta je na čast i svetost sakramenta. Sveti Ivan evanđelist očituje nakanu kojom se osnutak Crkve prepoznaje u dvjema mističnim svadbama. Jedna je u Kani Galilejskoj kao nagovještaj gdje je Isus očitovao svoju slavu i učenici povjerovali u njega, a druga je u smrti na križu kao ispunjenje, dovršenje, kad je jedan od vojnika kopljem Isusu otvorio bok i potekla je iz njegova boka krv i voda. Iz tog Kristova boka potekli su

⁷⁹Usp. MATELJAN, A., *O sakramentima, Izbor radova*, Crkva u svijetu, Split, 2017., str. 287.

⁸⁰Usp. DRUGI VATIKANSKI KONCIL, *Gaudium et spes*, br. 48

⁸¹PIO XI., enciklika *Casti connubi*, 31. prosinac 1930., u: AAS, 22 (1930), str. 541.

⁸²*Isto*

sakramenti po kojima Crkva rođena, a to je stvarnost one slike kad je iz boka zaspalog Adama Bog stvorio Evu. Eva je u tom času nositeljica života, plodna majka svih budućih naraštaja, a tako će i Crkva kao zaručnica Kristova biti plodna majka brojne djece istoga nebeskog Oca. Sva svetost i svi drugi učinci tog sakramenta proizlaze iz tog misterija Isusove ljubavi za svoju Crkvu. Odatle neizreciva zahtjevnost koju sveti Pavao ističe kad poziva u poslanicama Efežanima i Kološanima žene da slušaju svoje muževe, muževi da ljube svoje žene i to tako radikalno i potpuno kao što je Krist ljubio svoju Crkvu sve do kraja, do smrti na križu. Svaka ženidba posvećena blagoslovom znak je one ljubavi koja izvire iz Isusova križa i njegova probodenog srca, a sakrament je sveti znak, tajna vjere. Sve ono naravno što je u dubinama ljudskog bića po čemu je čovjek pozvan u život ljubavi i darivanju govori o vječnoj ljubavi Boga prema čovjeku i čovječanstvu, o ljubavi Krista prema Crkvi te o savezu vjernosti i odabranja.⁸³

Stoga se kršćanski supruzi, radi dužnosti i dostojanstva svog staleža jačaju i na neki način posvećuju posebnim sakramentom; ispunjavajući svoju bračnu i obiteljsku misiju snagom toga sakramenta te ispunjeni Kristovim duhom koji čitav njihov život prožimlje vjerom, ufanjem i ljubavlju, sve više se približuju osobnom savršenstvu i međusobnom posvećenju i, stoga, zajedničkom proslavljanju Boga.⁸⁴

Stalno prelijevanje milosti i sila ljubavi, odražava se u kršćanskom braku, ispunjava ga svom puninom božanske milosti. Kristova ljubav prema Crkvi treba biti mjerilom uzajamne ljubavi među supruzima. To je ljubav križa, ljubav predanja, predanja sebe, žrtve, odgovornosti, bezgranična ljubav koja daruje sebe, otkupiteljska ljubav, a u svjetlu takve ljubavi postaje i sav životni nauk o braku malenim i nepotrebnim. Brak pod križem, brak s ljubavlju Gospodinovom na križu, brak koji u boli raste i uzdiže se, koji predstavlja Kristov odnos prema Crkvi, njegovu nadnaravnu ljubav i koji se trudi predstavljati ga kroz sve nevolje i poteškoće, taj brak je doista pravi korak, ima svoju postojanost jer mu je temelj Bog. Bračni život u sakramentu vlastitom snagom nije moguć stoga nam se daje milost Božja bez koje ne možemo ništa. Ta je milost koja posvećuje, koja je čovjeku dana prvi put krštenjem, a zatim se brakom umnaža i koja čini da imamo udjela u svetosti Božjoj jer po njemu u nama blista slika Kristova. Drugi put to je milost koja pomaže, izljev kršćanskog zajedništva na pomoć, kao sila u našem životu koji je oslabljen grijehom. Najdublja bračna sreća nije samo sreća naravnog usavršavanja, ona je prodor dubine iz ponora ljubavi i blaženstva

⁸³Usp. LINIĆ, F. Z., *Da radost vaša bude potpuna*, str. 269.- 270.

⁸⁴DRUGI VATIKANSKI KONCIL, *Gaudium et spes*, br. 48

Božjega u koje bračni drugovi bivaju uneseni. Brak kao sakramentalno stanje svet je, a njegove posljedice i djelovanje ljudi u njemu su zaslužni i dobri.⁸⁵

Poziv na svetost upravljen je i kršćanskim bračnim drugovima i roditeljima. Taj poziv je za njih određen sakramentom ženidbe i konkretno proveden u zbilju svojstvenu bračnome i obiteljskom životu, a ostvaruje se ako je osoba kadra da odgovori božanskoj zapovijedi vedra duha, pouzdajući se u božansku milost i vlastitu volju. Odatle izviru milost i zahtjev za istinskom i dubokom bračnom i obiteljskom duhovnošću, koja se nadahnjuje temama stvaranja, saveza, križa, uskrsnuća i sakramentalnog znaka. Potrebno je čitav svoj život preobraziti u duhovnu žrtvu.⁸⁶

*Za ustrajno vršenje obaveza ovog, kršćanskog poziva traži se osobita krepost: zato će supruzi milošću okrijepljeni da provode svet život, postojano gajiti i molitvom tražiti čvrstoću ljubavi, velikodušnost i duh žrtve.*⁸⁷

3.2. Sakramentalnost bračne ljubavi

*Uzajamno darivanje, koje je sastavni dio sakramentalne ženidbe ima svoje korijene u milosti krštenja, koja uspostavlja temeljni savez svake osobe s Kristom u Crkvi. U uzajamnom prihvaćanju i s Kristovom milošću zaručnici jedno drugome obećavaju potpuno darivanje, vjernost i otvorenost životu.*⁸⁸

Brak nije djelo slučaja ili plod razvitka nesvjesnih prirodnih sila nego to je mudra ustanova Stvoritelja, kojoj je svrha da u čovječanstvu ostvaruje njegovu zamisao ljubavi. Uzajamnim samodarivanjem bračni drugovi teže za takvim zajedništvom osoba kojim se međusobno usavršavaju da surađuju s Bogom u rađanju i odgajanju novih života. Za one koji su oprani svetim krštenjem brak poprima dostojanstvo sakramentalnog znaka milosti jer je slika sjedinjenosti Krista i Crkve.⁸⁹

*Intimna zajednica bračnog života i bračne ljubavi, koju je Stvoritelj utemeljio i predvidio vlastitim zakonima, uspostavlja se ženidbenim savezom, odnosno neopozivom privolom.*⁹⁰

Da je ženidba sakrament, tradicionalan je nauk Crkve, a formalno ga je definirao Tridentski sabor (1545.-1563.), a taj je nauk potvrđen i na Drugome vatikanskom saboru.

⁸⁵Usp. KONERTZ, P., *O ljubavi i ženidbi*, str. 116.-121.

⁸⁶Usp. IVAN PAVAO II., *Familiaris consortio*, br. 56

⁸⁷DRUGI VATIKANSKI KONCIL, *Gaudium et spes*, br. 49

⁸⁸PAPA FRANJO, *Amoris Laetitia*, br.73

⁸⁹Usp. FUČEK, I., *Moralno - duhovni život*, str. 79.

⁹⁰DRUGI VATIKANSKI KONCIL, *Gaudium et spes*, br. 48

Sav kršćanski život označen je svadbenom ljubavlju Krista i Crkve. Krštenje koje uvodi u Božji narod već je svadbeno otajstvo. Može se reći da je to svadbeni kupelj (Ef 5,26-27) koja prethodi svadbenoj gozbi Euharistiji. Kršćanska ženidba postaje pak učinkoviti znak, sakrament saveza Krista i Crkve. Budući da označuje i podjeljuje milost tog saveza, brak među krštenima pravi je sakrament Novoga zavjeta.⁹¹

Ženidbeni savez, kojim muška i ženska osoba međusobno uspostavljaju zajednicu svega života po svojoj naravi usmjerenu k dobru ženidbeni drugova te k rađanju i odgajanju potomstva, Krist Gospodin uzdignuo je među kršćanima na dostojanstvo sakramenata.⁹²

Ženidba je od Boga darovani prostor potpunog i jedinstvenog tjelesnog darivanja muža i žene. Po sakramentu ženidbe oni prepoznaju da su jedno drugom darovani u intimnosti svoje spolnosti i da trebaju jedno drugo usrećivati i u dubokom tjelesnom jedinstvu i u bračnom darivanju. Seksualni nagon biva ovim blagoslovljenim darivanjem oplemenjen i činom koji nema u sebi više tereta bludnosti nego ostvarenje svetoga sakramentalnog čina potpune ljubavi. Sakrament ženidbe je čvrsta institucija ljudskog društva i već od najprimitivnijih naroda i civilizacija društvo se brinulo da se toj stvarnosti da čvrstoća i zaštita od svake subjektivnosti i samovolje. Lijepo je kad se dvoje ljudi vole i kad im je takvom ljubavlju ispunjeno srce, ali je životno važno da onda svoju ljubav odgovorno i jasno izraze pred zakonitim svjedocima tako da se onda njihova ljubav prizna i prepoznaje kao čvrsta zajednica koja je u službi ljudskog društva. Svaka ženidba mora biti prepoznatljiva prema jasnim kriterijima koji su osobito istaknuti u zakonima Katoličke Crkve, koja u tom pogledu slijedi svijetlo Krista Spasitelja i njegova evanđelja.⁹³

Ženidba je stoga duboko usađena u euharistijsko otajstvo. Odatle slavljenička stvarnost, iz koje ženidba izvire. Intimna mistična narav sakramentalnosti bračne zajednice zasniva pak plodnu djelotvornost svojstvenu bračnoj sakramentalnosti: bračnu ljubav čije je ishodište u prisutnomu euharistijskom otajstvu.⁹⁴

Ustanova ženidbe i brak kao zajednica dviju osoba prvi je i najstariji oblik uspostavljanja i organiziranja zajedničkog života ljudi i temelj je ljudskog društva i ljudske zajednice uopće. Ustanova je koja odgovara čovjekovoj naravi i kao takva ima svoje ishodište i utemeljenje u božanskome planu stvaranja i ređenja svijeta i svaki

⁹¹Katekizam Katoličke Crkve, Hrvatska biskupska konferencija, Glas Koncila, Zagreb, 1994., br. 1617

⁹²Zakonik kanonskog prava proglašen vlašću pape Ivana Pavla II., Glas Koncila, Zagreb, 1996., kan. 1055.

⁹³Usp. LINIĆ, Z., *Da radost vaša bude potpuna*, str. 272.-273.

⁹⁴IVAN PAVAO II., Apostolsko pismo *Mulieris dignitatem*, O dostojanstvu i pozivu žene prigodom marijanske godine, KS, Zagreb, 2003., br. 26, 2

čovjek ima prirodno i nepovredivo pravo na stupanje u brak i na život u zajednici s odabranom osobom suprotnoga spola.⁹⁵ Muž i žena su od Boga usmjereni jedno drugome jer oni su slobodni te mogu sami sobom raspolagati. Muž i žena raspolažu sobom da se jedno s drugim konačno povezuju i udružuju te da utemelje zajedništvo ljubavi i života. Ženidbu nazivamo savezom ljubavi jer ljubav muža i žene ostvaruje ženidbeni savez. Ženidba se sklapa da jedno drugo ljubi i ženidba se sklapa i postavlja time odlučujući čin ljubavi prema partneru. Pozadina ljubavi koja je *zrela za ženidbu* dostiže iskustvo da nas je Bog namijenio jedno drugom kao muža i ženu, kao konkretno Ja i Ti. Dok neka ljubav *sazrije za ženidbu*, ona mora rasti u dosljednom samoodgoju i takva ljubav ima težnju u samoj sebi dalje rasti prema potpunom jedinstvu. Bit ženidbe je da bude savez ljubavi, potpuno, uzajamno predavanje sebe i uzajamno prihvaćanje gdje sam ja sam konačno posve za tebe tu. Novo dvojstveno jedinstvo, upravo savez ljubavi jest nadalje način našeg ljudskog življenja.⁹⁶

Sakrament ženidbe nije društveni ugovor, prazni ritual ili samo vanjski znak opredijeljenosti. Sakrament je dar za posvećenje i spasenje supruge, jer „pripadajući jedno drugome, oni doista, sakramentalnim znakom, uprisutnjuju odnos Krista s njegovom Crkvom. Bračni su drugovi, dakle za Crkvu trajan predosjećaj onoga što se zbilo na križu. Oni su jedan za drugoga i za svoju djecu živi svjedoci spasenja kojega ih sakrament čini dionicima.”⁹⁷

Spasonosna sila, božanskog porijekla, predoznačuje već početak sakramentalnosti braka. Ono što stvara toliko spasa moralo je u novome redu postati sakramentom. Sakrament nije ništa drugo već sredstvo spasenja, posredovanje spasenja, vrelo iz kojega i po spasenjskom djelu Isusa Krista uvijek iznova teče snaga i spasenje i sudioništvo u božanskom životu, u posvetnoj milosti. Brak je slika čudesne zajednice ljubavi Krista prema njegovoj Crkvi koja od Krista potječe i koju on zaručnik naziva svojom zaručnicom, svojim tijelom. U naravnom braku, prije Krista, koji nije bio sakrament, bio je taj mistični brak kršćanske zajednice prikazan samo kao slutnja onoga što će doći kasnije. Kršćanin je uistinu čovjek koji napušta sve da bi prionuo uza svoju ženu, a u kršćanskom braku koji uzdignut na sakrament, braku koji sve stvarnosti, pa i posve seksualne stvarnosti naravnoga braka u sebi uključuje, izražena je ta tajna tek u svoj svojoj punini. To nadilazi narav, naše shvaćanje i naše mogućnosti. Upravo je to ono što sakrament ovdje znači: novu nadnaravnu egzistenciju, uzdignuće naravnog

⁹⁵BLAŽEVIĆ, V., *Ženidbeno pravo katoličke Crkve*, str. 7.

⁹⁶BELLER, T., *Pripadamo jedno drugom, Putovi k partnerstvu prije ženidbe i u ženidbi*, UPT, Đakovo, 1994., str. 57.- 58.

⁹⁷PAPA FRANJO, *Amoris Laetitia*, br. 72

braka u taj novi prostor, obasjavanje cijelog tog područja jednim novim svjetlom, posvećenje i uzdignuće svega, inače tako naravnog djelovanja, koje postaje djelovanjem ponad sama sebe, djelujući povrh sebe, u kraljevstvo milosti i slave Božje.⁹⁸

3.3. Trojstvenost bračne ljubavi

*Nijedna obitelj nije potpuno oblikovana stvarnost ili gotov proizvod nego treba stalno rasti i sazrijevati u sposobnosti da ljubi. Postoji stalni poziv koji dolazi iz potpunog zajedništva Presvetog Trojstva, iz divnog jedinstva između Krista i njegove Crkve, iz one lijepe zajednice koja je sveta nazaretska obitelj kao i iz čistoga bratstva koje postoji među svetima na nebu.*⁹⁹

Nalog o kojemu Pavao govori ženama da budu podložne svojim muževima u strahu Kristovu, i muževima da ljube svoje žene kao što je Krist ljubi Crkvu, jest poslanje u kojemu ostvaruje najdublja objava savezništva između Boga Oca i ljudskoga roda po Kristu. Pavao kaže da je brak *veliki misterij* i tada očito misli na to da se ljubav među trima osobama Presvetoga Trojstva na tajanstven način kroz povijest objavljuje i otkriva kroz bračni savez i obiteljski život. Svaki govor o ljubavi unutar Presvetog Trojstva ostao bi apstraktan i ne bismo mogli dokučiti dubinu značenja te ljubavi ako se ona ne bi pokazala na konkretan način kroz ljudsko iskustvo. Jedno od tih iskustava je bračna ljubav i obiteljski život. Brak govori o sebi i o svom unutarnjem životu ljubavi kroz konkretne geste konkretnog ljudskog života jer one najupečatljivije i najprihvatljivije otkrivaju tajnu Božje osobe. Jedna od takvih gesta jest i utjelovljenje Sina Božjega jer gesta njegova utjelovljenja, rađanja i odrastanja objavljuje također misterij bračne ljubavi i obiteljskog života¹⁰⁰

*Spolno združivanje, življeno s ljubavlju i posvećeno sakramentom, za ženidbene je drugove put rasta u milosnom životu. To je „bračno otajstvo“. Smisao i vrijednost njihova tjelesnog združivanja izražava se u riječima privole, kojima su supruzi jedno drugo prihvatili i jedno se drugom predali kako bi im sve u životu bilo zajedničko. Te riječi daju smisao spolnosti i oslobađaju je od svake dvoznačnosti. No sav zajednički život muža i žene, cijela mreža odnosa koji se grade među njima, s njihovom djecom i svijetom koji ih okružuje, bit će prožet i ojačan milošću sakramenta koji izvire iz otajstva utjelovljenja i vazmenog otajstva, u kojem je Bog pokazao puninu svoje ljubavi prema ljudskom rodu postavši jedno s nama.*¹⁰¹

Prava ljubavi u svojoj naravi ima vidik sjedinjenja i vidik plodnosti, a *mi* postaje utjelovljen u djetetu gdje se oboje nalaze doživljavajući kreativnu ljubav. Zadnji

⁹⁸Usp. KONERTZ, P., *O ljubavi i ženidbi*, str. 113.-116.

⁹⁹PAPA FRANJO, *Amoris Laetitia*, br. 325

¹⁰⁰Usp. ANTUNOVIĆ, I., *Sakrament ženidbe*, str. 79.

¹⁰¹PAPA FRANJO, *Amoris Laetitia*, br. 74

teološki temelj te ljubavi je u Trojstvenom Bogu. Presveto Trojstvo po definiciji je *Ljubav*" (1 Iv, 4, 16) koja sjedinjuje (jedna božanska narav) čini plodnim (tri božanske osobe). Nema jedinstva bez Trojstva, a nema ni Trojstva bez jedinstva. Red ljubavi pripada intimnom trojstvenom životu Boga, a u tom intimnom životu Boga uosobljena ljubav je treća Božja osoba, Duh Sveti. Prava ljubav je stalna, definitivna, vječna u svojoj bitnosti, izvor radosti i sreće, u sjedinjenju i plodnosti jer je njen Original takav. Prava ljubav ima svoj temelj u Presvetom Trojstvu, a o tome nam govore teologija stvaranja, spasenja, kristologija, soteriologija, mariologija, ekleziologija. Sva ta područja su jedan veliki dokaz Božje Ljubavi prema nama.¹⁰²

Čovjek je najuzvišenije djelo Boga stvoritelja u vidljivom svijetu. Ono što je posljednje u nizu je i najsavršenije. Čovjek je posljednji u nizu stvaranja, ali je zato prvi u nakani Stvoritelja. Čovjek je stvoren na sliku i priliku Božju, a ta sličnost se kroz tumačenje Biblije prepoznaje u dostojanstvu kojim je urešen čovjek i dano mu je da bude iznad svega drugog stvorenog i da svima služi. Čovjek je stvoren kao socijalno biće koje ne živi samo za sebe kao što je i Bog u sebi trojstven i objavljuje nam se u jedinstvu božanske naravi, ali u trojstvu božanskih osoba, tj. Otac, Sin i Duh Sveti.¹⁰³ Brak koji u jedinstvo supruga predstavlja tek pravu sličnost s Bogom postaje doista odrazom Božjim, slikom Božjeg zajedništva i prikazom božanske slave u njegovu Trojstvu. Trojedini Bog odražava se u ljudskome braku. Sin proizlazi iz Oca i jedne je biti s Njime, a iz obaju, struja beskrajne ljubavi božanskoga života postaje osobom u Duhu Svetome. Brak je tada u svojem dovršenju, slika te sličnosti s Bogom, a žena uzeta iz muškarca u svojoj najintimnijoj i u najdubljoj vezi, gdje se prelijevaju njihove sile ljubavi u svojim područjima njihove životne zajednice, sile ljubavi koje mogu postati osobom u djetetu.¹⁰⁴ Ljubav koja tvori brak i zajednicu jednog muškarca i jedne žene je Božja ljubav koja čini od triju božanskih osoba jednog Boga i koja je prema ljudima došla do izražaja u Isusovoj smrti na križu i uskrsnuću mrtvih. S tom ljubavlju ide i Božja stvaralačka moć koja je jača od bilo koje druge moći pa i od smrti. Njezini učinci koji se neposredno dotiču supružnika, cijelog ljudskog društva i njegove povijesti više su nego čudesni. Ta je ljubav je uvijek čisti Božji, a nikad zasluga nijednog

¹⁰²Usp. FUČEK, I., *Moralno - duhovni život*, str. 43.- 44.

¹⁰³Usp. LINIĆ, Z., *Da radost vaša bude potpuna*, str. 265.-266.

¹⁰⁴Usp. KONERTZ, P., *O ljubavi i ženidbi*, str. 112.-113.

čovjeka. Čovjek nema ni mogućnosti da je zaradi, nego da je samo primi i ima obvezu da joj se otvori te joj bude vjeran cijeli život.¹⁰⁵

3.4. Duhovnost bračne ljubavi

Ljubav je temeljni i urođeni poziv svakog ljudskog bića. Bog je stvorio čovjeka na svoju sliku i priliku te pozivajući ga ljubavlju na postojanje istodobno ga je pozvao na ljubav. Stvarajući ljudsku narav muškarca i žene Bog u nju upisuje poziv, sposobnost i odgovornost ljubavi i zajedništva. Ljubav grli ljudsko tijelo i tijelo postaje dionikom duhovne ljubavi.¹⁰⁶ Bračna duhovnost je duhovnost veze u kojoj stanjuje Božja ljubav. Trojstvo je prisutno u hramu bračnog zajedništva. Duhovnost bračne ljubavi sastoji se od nebrojnih malih, ali stvarnih gesti. U toj raznolikosti darova i susreta koji produbljuju zajedništvo Bog se nastanjuje.¹⁰⁷ *Ta uzajamna predanost združuje božansko i ljudsko, vodi supruge slobodnom i uzajamnom darivanju samih sebe i obistinjuje se nježnim osjećajem i djelom te prožima sav njihov život.*¹⁰⁸

*„Duh, što ga Gospodin izljuje, daje im novo srce te muža i ženu čini sposobnima da se ljube kao što nas je Krist ljubio. Bračna ljubav dostiže tu puninu kojoj je iznutra usmjerena, djelotvornu bračnu ljubav: ona je svojstven i osobit način na koji supružnici imaju udjela u ljubavi Krista koji sebe sama daje na križu, i pozvani su da tu ljubav žive.*¹⁰⁹

Kršćanska bračna veza predstavlja otajstvo Kristova utjelovljenja i njegovo otajstvo Saveza. Sadržaj udioništva u Kristovu životu je također nešto posebno jer bračna ljubav obuhvaća cjelovitost u koju ulaze sve sastojnice osobe, a to su poziv tijela i nagona, snaga osjećaja i čuvstvenosti, težnja duha i volje. Bračna ljubav teži k dubokom osobnom jedinstvu te ona zahtijeva nerazrješivost i vjernost u konačnom uzajamnom darivanju te se otvara plodnosti.¹¹⁰

¹⁰⁵RUPČIĆ, LJ., *Temeljne vrijednosti*, str. 295.-296.

¹⁰⁶Usp. IVAN PAVAO II., *Familiaris consortio*, br. 11

¹⁰⁷Usp. PAPA FRANJO, *Amoris Laetitia*, br. 315

¹⁰⁸DRUGI VATIKANSKI KONCIL, *Gaudium et spes*, br. 48

¹⁰⁹Usp. IVAN PAVAO II., *Familiaris consortio*, br.13

¹¹⁰Usp. PAPA PAVAO VI., *Humanae vitae*, Zagreb, 1968., br. 9

3.4.1. Kršćanski brak izgrađuje Crkvu

*Kršćanski brak i obitelj izgrađuje Crkvu: ljudska osoba ne samo da je rođena u obitelji, i ne samo da se u njoj, kroz odgoj, progresivno uvodi u ljudsku zajednicu, nego je preko krsnog preporoda i odgoja u vjeri ona također uvedena u Božju obitelj, moja je Crkva.*¹¹¹

Zajedništvo u molitvi je plod i zahtjev zajedništva koje je darovano sakramentom krštenja i ženidbe. Osnovni sadržaj obiteljske molitve jest sam život obitelji koji se tumači kao poziv što od Boga dolazi, a ostvaruje kao sinovski odgovor tome pozivu. Znakovi dobrohotnosti Božje prisutnosti u povijesti obitelji su radosti i muke, nade i žalosti, rađanja i obljetnice, godišnjice vjenčanja roditelja, odlasci i povraci, važne i presudne odluke, smrti drugih... Svi ti događaji moraju postati i prikladni trenutci milosti, prošnje i pouzdanog predanja obitelji u ruke zajedničkog Oca koji je na nebesima.¹¹² Različiti izrazi pučke pobožnosti blago su duhovnosti za mnoge obitelji, a zajednički hod molitve ima svoj vrhunac u zajedničkome sudjelovanju u euharistiji. Euharistija daje supruzima snagu i poticaj da žive bračni savez svaki dan kao *kućna Crkva*.¹¹³ Euharistija je sam izvor kršćanske ženidbe, a euharistijska žrtva posadašnjuje savez ljubavi između Krista i Crkve zapečaćen krvlju njegova križa. U toj žrtvi kršćanski supruzi nalaze izvor iz kojega ključa i iznutra se oblikuje te trajno oživljava njihov bračni savez. Euharistijski kruh od različitih članova obiteljske zajednice stvara jedno tijelo, jedno očitovanje i jedno udioništvo na svekolikom jedinstvu Crkve.¹¹⁴

*Iz životnog jedinstva s Kristom, hranjena liturgijom, prinosom sebe sama i molitvom, proistječe i plodnost kršćanske obitelji na razini njezinog osobnog služenja ljudskom napretku, koji sam po sebi ne može dovesti do preobrazbe svijeta.*¹¹⁵

Kronicu blažene Djevice Marije valja smatrati jednom od najuzvišenijih i najdjelotvornijih molitava koje obitelj treba moliti. Prava marijanska pobožnost predstavlja povlašteno sredstvo za hranjenje zajedništva ljubavi u obitelji i razvijanje bračne i obiteljske duhovnosti. Kristova Majka i Majka Crkve također je Majka kršćanskih obitelji.¹¹⁶

¹¹¹IVAN PAVAO II., *Familiaris consortio*, br. 15

¹¹²Usp. *Isto*, br. 59

¹¹³Usp. PAPA FRANJO, *Amoris Laetitia*, br. 318

¹¹⁴Usp. IVAN PAVAO II., *Familiaris consortio*, br. 57

¹¹⁵*Isto*, br. 62

¹¹⁶Usp. *Isto*, br. 61

Duhovno zajedništvo kršćanskih obitelji, ukorijenjenih u zajedničkoj vjeri i nadi te oživotvorenih ljubavlju, predstavlja unutarnju snagu odakle izvire, šire se i rastu pravednost, pomirenje, bratstvo i mir među ljudima. Kao „mala“ Crkva kršćanska je obitelj pozvana, po uzoru na „veliku“ Crkvu biti znak jedinstva u svijetu i u tom smislu obavljati svoju proročku ulogu, kraljevstvo Božje i mir Kristov prema kojemu korača čitav svijet.¹¹⁷

Obitelj otvorena onostranim vrednotama, radosnom služenju bližnjemu te vjernom ispunjavanju svojih obveza i vazda svjesna svog udioništva u otajstvu slavnog Kristova križa postaje prvo i najbolje sjemenište poziva na život posvećen Božjemu kraljevstvu.¹¹⁸

„Sav je život obitelji „milosni pašnjak“. Svatko od nas, svojom ljubavlju i brigom, ostavlja traga na životu drugih.“¹¹⁹

Duhovno je iskustvo promatrati naše najmilije Božjim očima i vidjeti Krista u njima, ali to zahtijeva slobodu i otvorenost koja nam omogućuje cijeniti njihovo dostojanstvo. Možemo biti prisutni pred drugima samo ako dajemo sebe potpuno i zaboravljamo na sve drugo jer naši voljeni zaslužuju našu potpunu pažnju. Isus nam je uzor u tome, a obitelj je stalni podsjetnik da osoba koja živi s nama zaslužuje punu pažnju, jer ima beskrajno dostojanstvo. Na taj način se rađa nježnost koja budi radost u drugome što se osjeća ljubljenim...¹²⁰

Nježnost predstavlja sposobnost osjećanja cijelog čovjeka, cijele osobe u svim i najskrovitijim drhtajima njezine duše, a uvijek s mišlju na istinsko dobro te osobe.¹²¹

Obitelj prihvaćajući druge i izlazeći im ususret postaje simbol, svjedočanstvo, udioništvo u majčinstvu Crkve. Socijalna ljubav koja je odraz Trojstva je ono što ujedinjuje duhovno značenje obitelji i njezino poslanje prema drugima živi svoju posebnu duhovnost upravo time što je istodobno kućna Crkva i vitalna zajednica za preobrazbu svijeta.¹²²

U toj dužnosti prenošenja i odgajanja ljudskog života, što treba smatrati njihovim svojstvenim poslanjem, supruzi znaju da su suradnici Boga Stvoritelja i na neki način njezini tumači. Stoga će ispuniti svoju zadaću s ljudskom i kršćanskom odgovornošću.¹²³

¹¹⁷IVAN PAVAO II., *Familiaris consortio*, br. 48

¹¹⁸Usp. *Isto*, br. 53

¹¹⁹Usp. *Isto*, PAPA FRANJO, *Amoris Laetitia*, br. 322

¹²⁰Usp. *Isto*, br. 323

¹²¹WOJTILA, K., *Ljubav i odgovornost*, str. 210.

¹²²Usp. PAPA FRANJO, *Amoris Laetitia*, br. 324

¹²³DRUGI VATIKANSKI KONCIL, *Gaudium et spes*, br. 50

3.4.2. Oznake bračne ljubavi

Papa Pavao VI. u svojoj enciklici *Humanae vitae* prihvaća teologiju ženidbe Koncila kao bazu svoje analize bračnih odnosa. Navodi kako je bračna ljubav središnja u ženidbi te razvija koncilsku teologiju govoreći da je bračna ljubav potpuno ljudska, posvemašnja, vjerna i isključiva te plodna.¹²⁴ Potpuno ljudska bračna ljubav označava to da je istodobno i sjetilna i duhovna te ide za tim da bračni drugovi postanu jedno srce i jedna duša i da zajedno postignu svoje savršenstvo. Ona je i posvemašnja ljubav koja je predstavlja sasvim osebujan oblik osobnog prijateljstva u kojem bračni drugovi nesebično dijele sve što posjeduju bez ikakvih izuzetaka ili nastojanja kako bi samo sebi ugodili. Bračna ljubav je isto tako vjerna i isključiva ljubav do smrti i u svojoj naravi ona traži od supružnika nepovredivu vjernost te takva ljubav želi biti neopoziva. Po svojoj naravi ona je isključiva jer iziskuje jedinstvo i nerazrješivost njihova osobnog zajedništva koja uključuje sav njihov život. Bračna ljubav je plodna jer se ne iscrpljuje u zajedništvu supruga nego je usmjerena prema tome da se nastavlja budeći nove živote.¹²⁵

U Hvalospjevu ljubavi koji je napisao sv. Pavao nalazimo odlike prave ljubavi. Ljubav se živi i njeguje u svakodnevnom životu supruga. Dok se veliča Božja blagost i suzdržljivost, inzistira se na njegovoj snazi koja se očituje kada postupa milosrdno. Božja strpljivost dolazi do izražaja u njegovom odnosu prema grešnicima. Strpljivost trebamo njegovati jer u protivnom ćemo uvijek naći izgovore da reagiramo srdito i tako postajemo nesposobni za suživot.¹²⁶

*Ljubav uvijek uključuje vid dubokog suosjećanja, koje vodi do prihvaćanja druge osobe kao dijela ovoga svijeta, čak i kada se on ili ona ponašaju različito od onoga što bi ja želio.*¹²⁷

Pavao nam govori da je strpljivost praćena javnim djelovanjem, dinamičnom i kreativnom interakcijom s drugima. Ona pokazuje da ljubav služi na dobrobit i pomoć drugima te je stoga prevedena kao *dobrostitiva*. Pavao želi naglasiti da je ljubav više od pukog osjećaja te nam ona pokazuje svoju plodnost, iskustvo radosti darivanja, plemenitost, sebedarje...¹²⁸ Zavist nas vodi tome da se zatvaramo u sami u sebe, a prava

¹²⁴Usp. PAPA PAVAO VI., *Humanae vitae*, br. 9

¹²⁵Katekizam Katoličke Crkve, br. 1646

¹²⁶Usp. PAPA FRANJO, *Amoris Laetitia*, br. 91-92

¹²⁷*Isto*, br. 92

¹²⁸Usp. PAPA FRANJO, *Amoris Laetitia*, br. 93-94

ljubav cijeni uspjehe drugih osoba te nas oslobađa od gorkog osjećaja zavisti. Ona nastoji otkriti svoj put do sreće i pušta druge da i oni pronađu svoj put te nas vodi k iskrenom poštivanju svakog ljudskog bića i priznavanja njegova prava na sreću. Onaj koji ljubi izbjegava govoriti previše o sebi i ne teži tome da bude u središtu pozornosti. Neki misle da su važni jer imaju veće znanje od drugih i nastoje zagospodariti nad njima i kontrolirati ih, ali prava ljubav se ne nadima. Poniznost je sastavni dio ljubavi jer da bismo mogli razumjeti, oprostiti i služiti drugima od srca nužno je iskorijeniti našu oholost i njegovati poniznost. Ljubav također znači biti ljubazan, a njezini postupci, riječi i kretnje su ugodni. Ljubaznost je nezaobilazan zahtjev ljubavi.¹²⁹

*Uljudna ljubav iznjedruje veze, njeguje odnose, stvara nove mreže integracije i plete čvrsto društveno tkivo.*¹³⁰

Velikodušno služenje drugima je puno plemenitije od ljubavi prema samome sebi. Unutarnja agresivnost ničemu ne služi, a zadaje bol i dovodi do otuđenosti. Oproštenje je poželjno i onda kad je nanesena uvreda ili kad smo razočarani jer jedino žrtva omogućuje da se sačuva i omogući obiteljsko zajedništvo. Važno je naučiti moliti s vlastitom prošlošću, prihvaćati sami sebe, naučiti živjeti sa svojim ograničenjima te naučiti sebi praštati kako bismo mogli imati i taj odnos prema drugima. Radovati se dobru drugome je nemoguće onome teko se uvijek mora uspoređivati i natjecati pa čak i sa svojim bračnim drugom. Obitelj mora biti mjesto gdje će drugi biti tu da kada se nekome nešto dobro dogodi da zajedno to proslave. Ljubav pazi na dobar glas drugih pa čak i neprijatelja. Supruzi se trebaju truditi pokazivati dobru stranu bračnog druga, a ne njegove slabosti i mane. Potrebno je da pojedinac shvati da su ti nedostaci jedan dio, a ne cjelina drugog bića. Povjerenje omogućuje odnosu da bude slobodan.¹³¹

*Ljubav vjeruje, daje slobodu drugomu, ne pokušava sve držati pod kontrolom, u svome posjedu i svime dominirati.*¹³²

Obitelj u kojoj vlada povjerenje omogućuje svojim članovima da budu to što jesu i da sami od sebe odbacuju prevaru, zablude i laži. Nada ne očajava pred budućnošću jer Bog može ravno pisati i po krivim crtama. Ljubav sve protivštine podnosi s pozitivnim stavom te govori kako je potrebno ostati postojan usred neprijateljskog raspoloženja jer

¹²⁹Usp. *Isto*, br. 95-99

¹³⁰*Isto*, br. 100

¹³¹Usp. *Isto*, br. 101-115

¹³²*Isto*, br. 115

to je ljubav koja nikad ne odustaje čak i onda kada sve oko tebe svom silinom zove na nešto drugo. Kršćanski ideal jest ljubav usprkos svemu.¹³³ Papa Ivan Pavao II. tumači:

*Bračna ljubav uključuje cjelinu u koju ulaze sve sastojnice osoba - zov tijela i nagona, snaga osjećaja i strasti, težnja duha i volje; ona smjera duboko osobnom jedinstvu, koje – nadilazeći sjedinjenje u jednom tijelu - vodi do punog jedinstva srca i duše. Ta ljubav traži nerazrješivost i vjernost u uzajamnom neopozivom darivanju te se otvara plodnosti. Riječ je ukratko o redovitim značajkama svake bračne ljubavi, ali s novim značenjem koje ju ne samo čisti i učvršćuje, nego je također toliko uzvisuje te ona postaje izrazom upravo kršćanskih vrijednosti.*¹³⁴

Brak je način dijeljenja života, mogućnost sreće, ljubavi i izgradnje. Ona je tek prvi odlučni korak udvoje, početak novog načina života koji za sobom ima cijeli život. Brak je umijeće ljubavi koja ovisi o umijeću života, o umijeću da budeš svoj čovjek te da budeš ono što jesi i da uvijek težiš za boljim, u zajedničkoj izgradnji i zajedništvu života.¹³⁵

*Voljeti nekog nije samo snažno osjećanje – ono je odluka, sud, obećanje. Kad bi ljubav bila samo osjećaj, ne bi postojao razlog za obećanje da ćemo se voljeti zauvijek. Osjećaj se rađa i može umrijeti. Kako mogu prosuditi da će on postojati zauvijek ako moj čin ne uključuje prosuđivanje i odluku.*¹³⁶

3.4.3. Dijalog – ključ bračnog zajedništva

Opstojnost kršćanske ženidbe u bitnom je vezana uz zajedništvo supružnika međusobno i s Bogom, a to se zajedništvo događa kroz komunikaciju, kroz susret. Za taj susret potrebno je držati budnom svijest o Božjoj prisutnosti u vlastitom životu i obiteljskom zajedništvu te se neprestano usklađivati s Božjim kriterijima i vrijednostima za ispravan osobni i zajednički život te za prihvaćanje i odgoj djece. Sve je to moguće samo ako se ne ugasi svjetiljka zajedničke molitve jer povezanosti s Bogom moguće je na način međusobnog darivanja okrenuti vječnoj budućnosti.¹³⁷

*Brak je „gradnja“ koja iziskuje potpunu angažiranost osoba, cjelovitu komunikaciju, bez zastoja i prekida, a to zahtjeva otvorenost prema partneru, zrelost, strpljivost i altruizam.*¹³⁸

¹³³Usp. PAPA FRANJO, *Amoris Laetitia*, br. 115 -119

¹³⁴Katekizam Katoličke Crkve, br. 1643

¹³⁵Usp. GJERGI, L., *Obitelj i brak - mjesto autentičnog susreta osoba*, str. 31.

¹³⁶FROMM, E., *Umijeće ljubavi*, str. 261.

¹³⁷Usp. MATELJAN, A., *O sakramentima*, str. 299.

¹³⁸GJERGI, L., *Obitelj i brak - mjesto autentičnog susreta osoba*, str. 30.-31.

Bračnoj ljubavi treba kvalitetna komunikacija jer bez nje brak postaje najneprikladnije mjesto za ljubav i intimnost, roditeljstvo i obitelj. Za kvalitetan brak nužna je kvalitetna komunikacija, potreban razgovor, ali ne jednoga protiv drugoga nego jednoga s drugim o jednome i drugome i njihovu odnosu i ponašanju. Bračni razgovori nisu samo sadržaji i riječi nego odnosi, stavovi, unutarnje doživljavanje, ponašanje jednoga i drugoga bračnog partnera. Iskren bračni razgovor pretpostavlja usklađenost poruke, stava prema poruci i sugovorniku izgovorene riječi. Nije svejedno kako se za vrijeme razgovora ponašamo, što u sebi mislimo i osjećamo jer bračni razgovor odvija se i namjerno i nenamjerno, i svjesno i nesvjesno, i planirano i neplanirano, i s riječima i bez riječi, i iskreno i neiskreno. U njemu nisu važni samo sadržaji, nego i odnosi onih koji ih iznose jer u njemu sudjelujemo cijelom svojom osobnošću.¹³⁹ Iskrena komunikacija je ona, u kojoj iza riječi stoje naši stavovi, misli, osjećaji te čitava naša osoba. Iskreno se ponašati, iskreno komunicirati na području ljudske seksualnosti pretpostavlja sudjelovanje čitave osobe jer da bi naša seksualna aktivnost bila ljudska, ona mora biti odnosna, a to znači da se preko nje i kroz nju susreću cjelovite ljudske osobe, a ne samo njihovi spolni organi. To je ostvarivo samo u iskrenoj komunikaciji jer bez nje u seksu nema stvarnog i cjelovitog susreta između partnera.¹⁴⁰

Bračni dijalog je ne samo krvotok živog braka, nego i „čarobni štapić“ kojim možemo rješavati sve probleme, konflikte, svađe i neslaganja, koji zajedno prate svaki normalni, zdravi i prosječni brak. Ne razvodi se brak krcat problemima i neslaganjima, nego brak u kojem se ti problemi i neslaganja krivo rješavaju ili uopće ne rješavaju jer manjka umijeće bračnog dijaloga.¹⁴¹

3.4.4. Preduvjeti kvalitetnog braka

Preduvjeti kvalitetna braka su prihvaćanje međusobne različitosti, prakticiranje bračnog dijaloga, konkretno izražavanje osjećaja, odgovornost ponašanje i osjećanje u braku, osjećaj slobode, međusobno uvažavanje i prihvaćanje te međusobna iskrenost. Nema kvalitetna braka bez prihvaćanja međusobne različitosti. Međusobno prihvaćanje tajna je dugovječnosti bračnog odnosa. Kvalitetni bračni odnosi odražavaju bračno zajedništvo, čuvaju osobni integritet partnera, osiguravaju suradnju partnera, olakšavaju

¹³⁹Usp. BRAJŠA, P., *Brak i obitelj iz drugog kuta*, Glas koncila, Zagreb, 2009., str. 158.-175.

¹⁴⁰Usp. BRAJŠA, P., *Brak naš svagdašnji*, Glas koncila, Zagreb, 2007., str. 171.

¹⁴¹*Isto*, str. 226.

njihovo sporazumijevanje te su slobodni, uvažavajući, komforni, iskreni, a braku trebaju i odnosi, i komunikacija i ljubav, a ta tri područja imaju neke svoje zakonitosti, kojih se moramo držati, ako želimo da dobro funkcioniraju. Emocije u braku nije dovoljno pokazivati nego se moraju i čuti. Bračna sreća ovisi o izravnu i jasnu emocionalnom govoru u braku. Kvalitetna ljubav u braku je uljudna, vjerna, razborita, umjerena, smiona, pravedna, velikodušna, suosjećajna, oprašta, zahvalna, ponizna, jednostavna, tolerantna, poštena u namjerama, blaga, iskrena, duhovita, prijateljska, strastvena i duhovna. Te bračne vrline su osnovne vještine kvalitetnog preživljavanja trajnim bračnim odnosima. Da bi se sačuvao suvremeni brak potrebno je boriti se za kvalitetu bračnog odnosa te je potrebno uvažavanje individualnosti i identiteta bračnih partnera. Na koncu je važno održavanje intenziteta i kvalitete bračne ljubavi. Ona se mora razvijati i obnavljati u međusobnim susretima. U bračnoj ljubavi treba zadržati strast, uzbuđenje i ne dozvoliti stagniranje u dosadi i navikama.¹⁴²

*Nitko još nije okusio prave ljubavi, tko nije doživio više radosti u davanju nego u primanju. Ljudsko srce treba biti dvorana Posljednje večere, na kojoj je Isus dajući sebe više ljubio Apostole, nego su oni koji su ga primili, ljubili sebe.*¹⁴³

Brak ne započinje danom vjenčanja nego u njega ulazimo sa svim onim što se događalo u našim obiteljima iz kojih potječemo, u našim prethodnim ljubavnim vezama, s nizom neriješenih kompleksa i problema duboko potisnutim u sebe i svoje nesvjesno. To sve s vremenom izlazi na vidjelo tijekom bračnog života i remeti početnu bračnu sreću i idilu. Bračna seksualnost je tek onda bračna kada je vezana uz bračnu ljubav. Kvalitetan i obostrano zadovoljan bračni odnos nužno isključuje nezadovoljstvo u bračnom krevetu jer ono što ne funkcionira je brak, a ne spolni organi. Ono što treba ispraviti je bračni odnos jer sretni i zadovoljni bračni partneri ujedno su također sretni i zadovoljni seksualni partneri, a nezadovoljni i nesretni bračni partneri su također nezadovoljni i nesretni seksualni partneri.¹⁴⁴ U kvalitetnoj bračnoj ljubavi bračni partneri usmjereni su na sebe i na svojega partnera te pokazuju interes za sebe i za njega, vode računa o sebi i o njemu, misle na sebe i na njega, traže sebe, ali i njega, vole sebe i njega itd. Umijeće bračne ljubavi zasniva se na sposobnosti usredotočiti se na sebe i njega, ali se i distancirati s jednakim intenzitetom od sebe i od njega te promatrati

¹⁴²BRAJŠA, P., *Brak i obitelj iz drugog kuta*, str. 146.-182.

¹⁴³RUPČIĆ, LJ., *Temeljne vrijednosti*, str. 265.

¹⁴⁴Usp. BRAJŠA, P., *Brak naš svagdašnji*, str. 131.-177.

istodobno kako sebe tako i njega jer takva sposobnost distancirane blizine predstavlja jezgru bračne ljubavi.¹⁴⁵

3.5. Odgoj za bračnu čistoću i krepost vjernosti

Ljubav je u punom značenju te riječi krjepost, a ne samo osjećaj, a još manje puko uzbuđenje osjetila. Ta se krjepost oblikuje u volji i raspolaže zalihama njezine duhovne potencijalnosti, odnosno predstavlja autentičnu zauzetost slobode osobe-subjekta koja proistječe iz istine o osobi – objektu. Ljubav kao krjepost živi u volji usmjerenosti na vrijednost osobe.¹⁴⁶

3.5.1. Krepost čistoće

„Čistoća je krepost koja omogućuje autentično sebedarje u svim dimenzijama osobnog bića u pročišćenoj i uvijek čistijoj ljubavi.“¹⁴⁷

Ona je sposobnost kojom čovjek gospodari i ravna svojom seksualnom željom prema zahtjevima razuma prosvijetljena vjerom. Čistoća je krepost koja osposobljuje ljudska bića da svoju spolnost uzmognu ugraditi u nutrinu cjelokupne svoje osobnosti onako kako traži njihovo zvanje.

Ona se sastoji u gospodarenju sobom samim, u sposobnosti da se spolni nagon usmjeri u službu ljubavi i uklopi u cjelovit razvitak osobe.¹⁴⁸

Čistoću moramo živjeti prema svrsi našega zvanja, našeg poslanja i nužnih životnih uvjeta. Svi se spašavamo u kreposti čistoće. Razlikujemo predbračnu čistoću, bračnu, udovičku i posvećenu čistoću. Bračna čistoća vodi supruge da se ispravno i ćudoredno u svojoj zreloj ljubavi kreposno međusobno daruju. To uključuje trajnu volju i nastojanje da međusobno rastu u ljubavi te da njihovi spolni odnosi budu u istoj čistoj ljubavi po nauku kršćanske antropologije i katoličkog moralnog nauka. Isto tako važno je da nikada iz egoizma ne bude isključena mogućnost začeca djeteta te da nikada ne pomisle na odstranjivanje zametka jer bi to bio najteži atentat na njihovu ljubav i brak.¹⁴⁹

Gospodstvo nad sobom djelo je duga nastojanja. Nikada ne možemo reći da smo ga stekli jednom za svagda. On pretpostavlja uvijek novu obvezu u svim razdobljima života (Tim 2, 1-6).

Zbližavanje i zajednički život izrasli samo na požudnosti tijela predstavljaju nijekanje ljubavi osoba jer se u osnovi nalazi reakcija koja usmjerava na užitak, čistu

¹⁴⁵Usp. BRAJŠA, P., *Brak naš svagdašnji*, str. 242.

¹⁴⁶WOJTILA, K., *Ljubav i odgovornost*, str. 120.

¹⁴⁷FUČEK I., *Moralno - duhovni život*, str.120.

¹⁴⁸SVETI ZBOR ZA KATOLIČKI ODGOJ., *Ljudska spolnost: Istina i značenje*, KS, Zagreb,1984., br.18

¹⁴⁹Usp. FUČEK I., *Moralno - duhovni život*, str. 114.

osjetilnost.¹⁵⁰ Nauk crkve tvrdi da je čistoća moralna krepost te da se radi o sposobnosti navike te da je u punoj slozi s razumom, voljom, osjećajima, a kod vjernika je potpomognuta vrhunaravnim izvorima milosti kao što su: sakramenti, molitva, milostinja...¹⁵¹

Bog traži od bračnih drugova da žive čisto te im nalaže: *Ne čini preljuba!* (Izl 20,14). On želi da i mladež bude čista na tom području te nam konstantno posvješćuje da je život biblijskih vjernika nespojiv s *bludnošću, nečistoćom, razvratnošću* (Gal 5, 19). Pavao poziva Kristove učenike da razapinju tijelo strastima i požudama (Gal 5,24).¹⁵² Sv. Toma govori kako bi svaki kreposni čin trebao pokazati određenu čistoću duha. U svom metaforičkom tumačenju čistoće govori da:

*Jer ako je Bog užitak našega srca, naša je želja tamo gdje bi trebala biti, i suzdržavamo se od prijanjanja onim stvarima koje su protiv njegovog nauma.*¹⁵³

Čovjek ima zadatak da izgradi sam sebe na svim područjima i to je njegov životni zadatak. Bog je dao čovjeku razum i slobodnu volju te mu pokazao kao bi trebao izgledati čovjek kao slika i sličnost Boga. Čovjek ima svoju sudbinu u vlastitim rukama te je pozvan da taj ideal ostvari u skladu sa specifičnim darovima kojima ga je Bog obdario. Čovjek svoju spolnost mora živjeti odgovorno kao i sve druge svoje aktivnosti.¹⁵⁴ Gospodarenje nad nagonom, pomoću razuma i slobodne volje nameće potrebu askeze, kako bi se očitovanja ljubavi svojstvena bračnom životu odvijala po ispravnom redu, osobito u vezi s pridržavanjem periodične uzdržljivosti. Ova čistoća bračnih drugova ne šteti bračnoj ljubavi nego joj pridaje višu ljudsku vrijednost. Ona traži neprekidan napor u kojem bračni drugovi cjelovito razvijaju svoje osobe i obogaćuju se duhovnim vrednotama. U obiteljskom životu donosi plodove vedrine i mira i olakšava rješavanje drugih teškoća. Pogoduje pažnji prema bračnom drugu, pomaže supruzima da odgone sebičnost i tog neprijatelja prave ljubavi te produbljuje njihov osjećaj odgovornosti. Njezinom pomoću roditelji stječu sposobnost dubljeg i djelotvornijeg utjecaja na odgoj djece, a djeca i mladež rastu u pravom poštivanju ljudskih vrednota.¹⁵⁵

¹⁵⁰Usp. WOJTLA, K., *Ljubav i odgovornost*, str. 149.

¹⁵¹Usp. FUČEK, I., *Moralno - duhovni život*, str. 116.

¹⁵²Usp. VUKDELIJA, M., *Čovjek i njegovo dostojanstvo u svjetlu Biblije i kršćanske teologije*, Split, 2000., str. 171.

¹⁵³AKVINSKI, T., *Summa Teeologiae*, IIa-IIae, q. 151. A. 2.

¹⁵⁴Usp. VUKDELIJA, M., *Čovjek i njegovo dostojanstvo u svjetlu Biblije i kršćanske teologije*, str. 172.

¹⁵⁵Usp. FUČEK, I., *Obnova braka i obitelji*, str. 90.

3.5.2. Vjernost bračne ljubavi

Ta se ljubav posebno izražava i dopunjuje u samom bračnom činu. Zato su čini kojima se supruzi međusobno intimno i čisto sjedinjuju časni i dostojni. Kad se obavljaju na doista ljudski način, izražavaju i produbljuju međusobno darivanje kojim se supruzi, radosni i zahvalni, uzajamno obogaćuju. Ta ljubav koju potvrđuje uzajamna vjernost, a nadalje posvećuje Kristov sakrament, ostaje nerazrješivo vjerna tijelom i dušom u sreći i nesreći. Zato isključuje svaki preljubi rastavu.¹⁵⁶

Vjernost i isključivost bračne ljubavi jedan je od njezinih antropoloških i teoloških znakova. Danas su bračna vjernost i isključivost izloženi osporavanju i opasnosti jer duže trajanje životnog vijeka uzrok je što brak postaje sve teža stvarnost. Živimo u krajnje erotiziranom vremenu, a na svim razinama vrlo lako dolazi do izvanbračne djelatnosti. Blagostanje i pokretljivost omogućili su razvijanje izvanbračnih djelatnosti krajnje diskretnim. Mogućnost potpune kontrole začeca omogućila je da izvanbračni susret bude oslobođen od rizika i za muškarca i ženu, a nazočnost žene u svim poslovnim područjima omogućuje mnogobrojne kontakte među muškarcima i ženama. Društveno prihvaćanje predbračnih odnosa s jednom ili više osoba dovelo je do slabljena smisla odgovornost prema drugom spolu u braku, a bračna ljubav je tako dovedena u pitanje u najintimnijoj srži svoje biti.¹⁵⁷

Jedinstvo stvoreno u braku ljubavlju isključuje i pomisao na rastavu, jer ljubav hoće vjernost. Bog nikad ne prestaje biti ljubav i stoga je nikad ne povlači. Budući da je ljubav njegov trajni dar, ženidba je po svojoj naravi, a ne samo po Božjoj zapovijedi, nerastavljiva. Žena za jednokratnu uporabu svršava na otpadu.¹⁵⁸

Biti vjeran u braku znači prije svega biti vjeran ljubavi, biti vjeran samome sebi, pa tek onda drugome. Ako istinski postoji ljubav, onda čovjek ljubi cijelim svojim bićem, sretan je u tom odnosu uzajamnog darivanja i primanja i ostaje vjeran ljubavi. Ako se među bračnim drugovima stvara praznina nezadovoljstva, neiskrenosti i nekomunikacije, onda u brak ulaze druge osobe, a to je igranje ljubavi, izdaja ljubavi, jer ljubavi više i nema. Izdaja bračne ljubavi počinje prije nego li se u bračni život „umiješa“ netko treći, još od onda kada se nije živjelo u ljubavi, a nevjernost u braku očit je znak ne – ljubavi, traženja nekoga (nečega) što se u braku nije našlo. Kada

¹⁵⁶DRUGI VATIKANSKI KONCIL, *Gaudium et spes*, br. 49

¹⁵⁷Usp. VALJAN, V., *Moral spolnosti braka i obitelji*, str. 265.

¹⁵⁸RUPČIĆ, LJ., *Temeljne vrijednosti*, str. 297.

vjernost postane samo obveza i dužnost te kada se čini da je teška i nemoguća, to je znak da je u opasnosti ljubav da je izdaja već na djelu.¹⁵⁹

Može izgledati teško, čak i nemoguće, za cijeli se život vezati uz jedno ljudsko biće. Stoga je još potrebnije naviještati dobru vijest da nas Bog ljubi potpunom i neopozivom ljubavlju, da su supružnici dionici te ljubavi, da ih Bog vodi i podupire te po svojoj vjernosti mogu oni biti svjedoci vjerne ljubavi Božje. Muž i žena koji Božjom milošću, često u vrlo teškim uvjetima, daju takvo svjedočanstvo, zaslužuju zahvalnost i potporu crkvene zajednice¹⁶⁰

¹⁵⁹Usp. GJERGI, L., Obitelj i brak - mjesto autentičnog susreta osoba, str. 31.

¹⁶⁰Katekizam Katoličke Crkve, br. 1648

ZAKLJUČAK

U ovom diplomskom radu nastojali smo prikazati razvoj nauka bračne ljubavi, njezinu narav i bit te samo otajstvo bračne ljubavi u ženidbenom savezu. Na tom tragu u prvom dijelu rada smo prikazali bračnu ljubav u Bibliji. Starozavjetni tekstovi nam govore kako brak svoje izvorište ima u Bogu i njegovoj zamisli koju je očitovao kada je stvorio prvi ljudski par i blagoslovio njihovo sjedinjenje, a taj zahvat ima opću težinu i vrijednost za čitavo čovječanstvo. Muškarac i žena u braku sačinjavaju prisnu zajednicu, nedjeljivu cjelinu, nešto najsvetije što je sam Bog stvorio i čovjeku duboko usadio u njegovu narav. Proroci u Izraelu su intimni egzistencijalni odnos između Boga i njegova naroda izricali kroz intimni odnos muškarca i žene. Kristovim dolaskom u svijet svoje ostvarenje dobiva proročka vizija Novoga saveza i teologije braka. U Kristovoj jednoj i nerazrješivoj djevičansko – božanskoj ženidbi Krista s Crkvom, u jednom i mističnom tijelu je utemeljen sakrament kršćanske ženidbe.

U drugom dijelu rada prikazali smo naravno utemeljenje bračne ljubavi. Naravni brak nastaje uzajamnim zavjetom ili obećanjem da će sve stvari činiti s ljubavlju, ne samo spolni čin nego i sve što taj čin znači, a to je cjelokupnost njihova zajedničkog života. Nakon toga nastojali smo prikazati odnos kršćanstva prema bračnoj ljubavi koja se nije jednako odnosila u povijesti. Tek u novije vrijeme mijenja se odnos prema spolnosti i bračnoj ljubavi, a papa Ivan Pavao II. joj daje značajno mjesto kao osobnoj vrijednosti. Nadalje, u radu smo pokušali približiti dimenziju spolnosti i tjelesnosti, spolnost kao sredstvo izlaženja iz samih sebe, upućenost muškarca prema ženi, dinamiku ljubavi, društvene karakteristike ljubavi te na koncu i samu psihologiju prijateljstva koja je bitna u bračnom zajedništvu.

Na kraju rada, u trećem dijelu, nastojali smo istaknuti otajstvenost bračne ljubavi upućujući na njezine elemente svetosti, sakramentalnosti, trojstvenosti i duhovnosti. U bračnom ugovoru Bog intervenira kao zaštitnik vrijednosti i svetosti braka. Duhovno sjedinjenje je potrebno prije tjelesnog sjedinjenja zbog važnosti postavljenog cilja i težine obveza. Odnosi među supružnicima moraju biti ukorijenjeni i imati svoj temelj u Bogu te se moraju kretati unutar granica koje je Bog postavio. Bog se umiješao u brak upravo zato da supružnike poveže mnogo tješnje no što oni mogu sami te da učvrsti njihovu vezu i učini je neraskidivom i nerazrješivom. Bračna zajednica je jedan od oblika gdje čovjek može živjeti božanski dar ljubavi. Muškarac i žena su pozvani da se u braku bezuvjetno ljube i tu se pokazuje određena konkretizacija i ostvarenje božanske

ljubavi. Ljubav koja dolazi od Boga ne poznaje granice ni u kojem smislu i to je razlog zašto se muž i žena obvezuju da će živjeti zajedno cijeli život. Misterij bračne ljubavi i obiteljskog života objavljuje nam se na tajanstven način kroz povijest i otkriva u ljubavi među trima osobama Presvetoga Trojstva.

Vjera u Boga bi nas trebala nadahnuti na predanje, velikodušnost, nesebičnost i istinsku želju da drugi pored nas budu sretni jer tada bi mnoga ljudska prijateljstva i zajedništva postala izvorom novih radosti i plodnom zemljom novog života. Tada bi na zemlji bilo više sretnih ljudi jer se u susretima s drugima događaju divne stvari. Pozvani smo na ljubav koju ju potrebno svaki dan u radosti obnavljati jer ona je temeljni zakon života. Prava bračna ljubav potekla je iz vrela božanske ljubavi, a sazdana je na sliku sjedinjenja Krista s Crkvom. Kršćanski supruzi ispunjavajući svoju bračnu i obiteljsku misiju snagom sakramenta ženidbe, ispunjeni Kristovim duhom se sve više približuju osobnom savršenstvu i međusobnom posvećenju te na koncu i zajedničkom proslavljanju Boga. Bračna ljubav koja ujedinjuje ljudsko i božansko prožima sav njihov život te navodi supruge da se slobodno daruju jedno drugome dokazujući to nježnim osjećajima i djelom.

LITERATURA

1. Izvori

- DRUGI VATIKANSKI KONCIL, Pastoralna konstitucija »*Gaudium et spes*«, u: *ISTI, Dokumenti*, KS, Zagreb, 1986.
- LEON XIII., enciklika *Arcanum*, 10. veljače 1880., u: CAPPELO, F. M., *Tractatus canonico-moralis: De sacramentis*, vol. V. *De matrimonio*, 7. izd., Torino, 1961.
- PIO XI., enciklika *Casti connubi*, 31. prosinac 1930., u: *AAS*, 22 (1930).
- PAVAO VI., *Humanae vitae*, KS, Zagreb, 1968.
- IVAN PAVAO II., Apostolska pobudnica *Familiaris consortio. Obiteljska zajednica*, KS, Zagreb, 1981.
- IVAN PAVAO II., Apostolsko pismo *Mulieris dignitatem*, O dostojanstvu i pozivu žene prigodom marijanske godine, KS, Zagreb, 2003.
- FRANJO, *Amoris Laetitia. Radost ljubavi*, KS, Zagreb, 2016.
- SVETI ZBOR ZA KATOLIČKI ODGOJ, *Ljudska spolnost: Istina i značenje*, KS, Zagreb, 1984.
- SVETI ZBOR ZA KATOLIČKI ODGOJ, *Odgojne smjernice o ljudskoj ljubavi*, KS, Zagreb, 1984.
- Codex iuris canonici*, 1917., Glas Koncila, Zagreb, 2007.
- Zakonik kanonskog prava* proglašen vlašću pape Ivana Pavla II., Glas Koncila, Zagreb, 1996.
- Katekizam Katoličke Crkve*, Hrvatska biskupska konferencija, Glas Koncila, Zagreb, 1994.

2. Knjige i članci

- AKVINSKI, T., *Summa Theologiae*, I-II, q. 151., a. 2.
- ANTUNOVIĆ, I., *Sakrament ženidbe*, Verbum, Zagreb, 2009.
- BELLER, T., *Pripadamo jedno drugom, Putovi k partnerstvu prije ženidbe i u ženidbi*, UPT, Đakovo, 1994.
- BLAŽEVIĆ, V., *Ženidbeno pravo katoličke Crkve*, KS, Zagreb, 2004.
- BRAJŠA, P., *Brak i obitelj iz drugog kuta*, Glas koncila, Zagreb, 2009.
- BRAJŠA, P., *Brak naš svagdašnji*, Glas koncila, 2007.
- GLOMBIK, K., *Jednosc dwojga. Prekursorski charakter personalistycznego rozumienia makżeństwa w ujecioHerberta Domsa (1890.-1977.)*, Opole, 2007.
- FROMM E., *Umijeće ljubavi*, V.B.Z., Zagreb, 2000.
- FUČEK, I., *Moralno - duhovni život, Predbračna ljubav, Bračna ljubav*, Split, 2005.

- FUČEK, I., *Obnova braka i obitelji prema učenju Humanae vitae 30 godina nakon (1968.-1998.)*, Zagreb, 1998.
- FUŽINATO, S., „Nije dobro da čovjek bude sam“ Čovjek biće odnosa (prema Post 2,4b-25), u: *Vjesnik Đakovačko-osječke nadbiskupije i Srijemske biskupije* 144(2016.)12., str. 4.-6.
- GJERGI, L., Obitelj i brak - mjesto autentičnog susreta osoba, u: KOPREK, I., (ur.), *Život u obitelji za godinu obitelji*, Zagreb, 1994., str. 16.-34.
- KEŠINA, I., *Goruća pitanja kršćanske etike*, Crkva u svijetu, Split, 2012.
- KONERTZ, P., *O ljubavi i ženidbi*, UPT, Đakovo, 1994.
- LEPP, I., *Psihologija prijateljstva*, KS, Zagreb, 1978.
- LINIĆ, F. Z., *Da radost vaša bude potpuna. Sakramenti – znakovi Isusove trajne i vjerne blizine i ljubavi*, Glas Koncila, 2008.
- MATELJAN, A., *O sakramentima, Izbor radova*, Crkva u svijetu, Split, 2017.
- QUAY, P. M., *Kršćansko značenje spolnosti*, Zagreb, 2008.
- REBIĆ, A., *Stvaranje svijeta i čovjeka*, KS, Zagreb, 1996.
- RUPČIĆ, LJ., *Temeljne vrijednosti*, ZIRAL, Mostar - Zagreb, 2002.
- ŠOLIĆ, P., *Radost ljubavi*. Studije i članci, Crkva u svijetu, Split, 1994.
- DE KRUIJF – VOLLEBREGT, *Spolnosti i brak u Bibliji*, Zagreb, 1972.
- TOMIĆ, C., Brak Izraelaca i njihovih susjeda, u: *Crkva u svijetu* (1984.), str. 449.-462.
- TOMIĆ, C., *Uzvišena tajna*, FTIDI, 1974.
- VALKOVIĆ, M., *Doprinosi koncilskoj moralnoj teologiji*, prir. Baloban S., KS, Zagreb, 2009.
- VALJAN, V., *Moral spolnosti braka i obitelji*, Svijetlo riječi, Sarajevo, 2002.
- VUKDELIJA, M., *Čovjek i njegovo dostojanstvo u svjetlu Biblije i kršćanske teologije*, Split, 2000.
- WOJTILA, K., *Ljubav i odgovornost*, Verbum, Split, 2009.
- ZERWICK, M., *Poslanica Efežanima*, KS, Zagreb, 1974.
- ŽIVKOVIĆ, A., *Enciklike pape Pija XI.*, Zagreb, 1931.

SADRŽAJ

Sažetak.....	2
Summary.....	3
UVOD.....	4
1. BIBLIJSKI GOVOR O BRAČNOJ LJUBAVI.....	6
1.1. Muško i žensko stvori ih (Post 1, 27b).....	6
1.2. Bračna ljubav u povijesti židovskog naroda	10
1.3. Isusov stav prema braku i bračnoj ljubavi.....	13
1.4. Otajstvo ženidbe kod sv. Pavla	15
2. NARAVNO UTEMELJENJE BRAČNE LJUBAVI	18
2.1. Bračna ljubav u povijesti kršćanstva.....	18
2.2. Dimenzija spolnosti i tjelesnost	19
2.2.1. Upućenost muškarca i žene.....	21
2.2.2. Spolnost kao sredstvo izlaženja iz samih sebe.....	22
2.3. Dinamika ljubavi	23
2.4. Društvene karakteristike ljubavi	24
2.5. Psihologija prijateljstva.....	25
3. NADNARAVNOST BRAČNE LJUBAVI.....	27
3.1. Svetost bračne ljubavi	27
3.2. Sakramentalnost bračne ljubavi	29
3.3. Trojstvenost bračne ljubavi	32
3.4. Duhovnost bračne ljubavi	34
3.4.1. Kršćanski brak izgrađuje Crkvu	35
3.4.2. Oznake bračne ljubavi	37
3.4.3. Dijalog – ključ bračnog zajedništva	39
3.4.4. Preduvjeti kvalitetnog braka.....	40
3.5. Odgoj za bračnu čistoću i krepost vjernosti	42
3.5.1. Krepost čistoće.....	42
3.5.2. Vjernost bračne ljubavi.....	44
ZAKLJUČAK.....	46
LITERATURA	48
SADRŽAJ.....	50